

SAPTMANAL EDITAT DE GRUPUL PENTRU DIALOG SOCIAL
ANUL V • Nr. 8 (211) • 23 februarie-1 martie 1994 • 16 pagini • 150 lei

Legea contractelor de închiriere a locuințelor

pag. 3

Remember Radu Popa

pag. 13

Ceea ce la suprafață apare a fi o înfruntare între sindicate și guvernământ este de fapt corteu, considerat de ea probabil vitală, pe care Puterea actuală o joacă cu obiectivul pe termen scurt al legilor în primăvară și, dacă e posibil, chiar din primăvară fără convingări sociale, iar pe termen lung al controlării definitive a mișcării sindicale. Obiectivele sunt convergente în multe privințe, dar, în no potine, sătăcătoare. Cel mai important aspect de divergență este legat de faptul că, pentru a ieși în primăvară și mai ales din primăvară fără convingări sociale, Puterea este conștientă că trebuie să ofere ceva, sub bine cunoscută formulă a indexării salarizilor sau a altor mijloace ale întotdeauna mult trimisării protecții sociale. Dar, din picate pentru Putere, hanii nu prea sunt. Prin reforma blocată din consideranțe ideologice și politice de către Puterea însăși, economia se încălcănează – în ciuda optimizărilor declarării guvernamentele – să meargă mereu mai prost, neoferind nici o acoperire pentru o protecție socială reală. Îar apelul la mașina de fabricat bani este însă restricționat în prezent de Memorandumul încheiat cu FMI. Puterea actuală are nevoie de motive serioase pentru a le invoca în justificarea unei emisiuni monetare fără acoperire. Greva de la Incepția anului a minorilor din exploataările de suprafață a constituit un asemenea motiv, căci s-a putut menționa pericolul unui colaps în sistemul energetic național. Puterii actuale nu îndepărta unele mișcări sindicale pentru a putea motiva recurgerea la emisiuni monetare, singura surse "sigură" de finanțare a indexărilor în momentul de față. Numai că trebuie să fie vorba de mișcări strict controlate, dacă se poate chiar avizate sau supravezute guvernamental. Si nicidcum de unele exprimând inițiativa unor sindicate independente care să aibă revendicări considerate probabil "periculouse", precum impulsivarea reformei și constituirea unui guvern de coalitie pentru ieșirea

din impasul economic și politic actual, care blochează pînă și orice speranță. Pentru aceste obiective, Puterea a pus la lucru expertii, de care nu duce deosebită în manevre subterane. O ofertă insidiosă a fost făcută sindicatelor de a participa la Guvern. Nu este vorba doar de "clorofurmizarea" unor lideri sindicali importanți. Ci, poate, mai ales de confuzia semănătă în masă sindicală care nu mai stie cu cine și împotriva cui luptă pentru drepturile ei. În cadrul manifestațiilor sindicale de la București (ineratorii de la Grivita) și Tîrgu-Jiu (minerii), mici violențe au fost organizate pentru a se

zionarea și compromiterea mișcării sindicale, ca mijloace de efect în controlarea acestora. Înțîl aprinape de subliniat că sindicalele reprezintă un segment al căruia control este crucial pentru Putere. și înțîl de adăugat că, prin controlarea în sistem centralizat a sindicatelor, se închide, un mare cerc al restaurației: cultura, băncile, audiovizualul și chiar presa scrisă.

Acest control în toate direcțiile permite acum Puterii luxul unei înfrântări în chiar interiorul ei, așa cum par să anunță atacurile național-comuniștilor asupra Președintelui, unele cercuri apropiate acesteia și conducerii Armatei, ca și amenințările lor cu retragerea sprijinului parlamentar pentru Guvern. Sunt înfrântări între cei aflată de la cu osul în mînă și cei doritori să-l aplice, între partizanii unor tactici diferite, poate chiar opuse, în actualul context politic și economic intern și extern. O instabilizare a Puterii datorită fricționilor din interior nu este excludă, deși este foarte posibil ca, pînă la urmă, în sferele înalte sau subterane ale Puterii să se procedeze după preceptul "corb la corb nu și scăote ochi". Pentru Putere – indiferent despre care dintre fracțiunile ei este vorba – absolut esențial este însă ca instabilizarea să nu vină din spuse social. De unde și miza controlului sindicatelor. Dar adeverită asigurare a Puterii împotriva riscului unei instabilizări sociale este iefuinitatea ridicolă a forței de muncă. La prețurile și cursurile valutare actuale se plătesc, în mod net, circa 6.000 miliarde lei salarii anual. Oricât ar fi de tulburător – dar acesta este adevarul –, cu un sigur miliard de dolari aport net extern (sumă în fond derizorie) se punde plăti o treime din salariile românilor. Cu alte cuvinte, este de ajuns ca Puterea să facă rost anual de un singur miliard de dolari pentru a-și cumpăra linistea socială. Tragic, dar numai atât costă stabilitatea socială în România.

ILIE SERBĂNESCU Tragicul miliard

putere arăta eventualilor amatori la ce întransigență trebuie să se aștepte din partea forțelor de ordine și a Justiției. Si, desigur nu întâmplător, a fost "reactivat" Miron Cozma. Agitația acestuia – nu în fieful său (îndică în Valea Jilului), ci pe teritoriu altor, deși desigur jocuri politice cu mîză mult mai importantă l-au făcut pe directorul SRI să aibă interese de a ieși în public. Dar referindu-ne la dr. Cozma, nu soarta ortacilor îl preocupa pe el, ca și pe cei care îl-au pus să acționeze. Scopul era ca, prin cerințe exagerate sau fără obiect, să se delegiteze alte mișcări sindicale de reală justificare, demontându-le și discreditându-le în ochii oamenilor. Sunt manevre forte pentru începărea, confu-

Interviu săptămînii: Petre Roman

pag. 8-9

Legea pentru prelungirea contractelor de închiriere rezolvă mascat problema caselor naționalizate

• Indiferent de proprietari, contractele de închiriere se vor prelungi pe o perioadă de 5 ani.

Joi, 3 februarie, Camera Deputaților a adoptat cu 212 voturi pentru și 65 împotriva proiectul de lege pentru prelungirea caselor naționalizate contractelor de închiriere privind unele suprafețe locative. Proiectul este inițiativa unui deputat PDSR și se referă inițial numai la suprafețele locative cu destinația de locuință, proprietate de stat. La sfârșitul sesiunii trecute a Parlamentului, el figura printre ultimele puncte inscrise pe ordinea de zi pentru intrarea în dezbatere. Dl. Martjan Dan a pledat într-o ședință a Biroului permanent al Camerei din sesiunea extraordinară pentru avansarea lui. Niciun surprinzător în această solicitare, având în vedere că dl. Martjan Dan este el însuși chiriaș într-o casă naționalizată.

Astfel, chiar din a doua zi a sesiunii actuale, după ce Legea de organizare și funcționare a Televiziunii și Radioului a fost retrimisă la comisia de specialitate, proiectul pentru prelungirea contractelor de închiriere intra în dezbatere, cu modificări importante propuse de dl. Emil Popescu, deputat PNTCD. Primul amendament adus proiectului de dl. Popescu a fost chiar la titlu legii, anindament prin care se elimină de fapt restricțiile referitoare la locuințele proprietății de stat. Deci urmău să fie vizate de această lege nu numai locuințele construite din fondul statului, ci și cele naționalizate. Or, acest lucru este esențial în absența unei reglementări privind situația juridică a acestor imobile. În cadrul dezbatelerilor, proiectul, cu modificările aduse de dl. Popescu, a fost calificat drept prelungirea unei legi comuniste (a naționalizării). Articolul 1 al legii prevedea că indiferent de proprietar contractul de închirieri privind suprafețele locative cu destinația de locuință precum și cele folosite de așezările sociale-culturale și de învățământ, de partidele politice, sindicat și alte organizații neguvernamentale, aflate în cură de execuție la data intrării în vigoare a prezentei legi, se prelungesc de drept pe o perioadă de 5 ani în același condiții.

• Legea se aplică și contractelor expirate după 1 ianuarie 1988.

Articolul 2 al legii aduce o completare importantă: contractele de închiriere avind ca obiect aceeași suprafață prevăzută la art. 1, existente la 1 ianuarie 1988, precum și cele încheiate și expirate după 1 ianuarie 1988, se reinnoiesc și ele, în același condiții.

• Legen anulează decizii judecătorești avind ca obiect evacuarea chiriașilor din casele naționalizate.

Cea mai gravă este însă prevederea din articolul 4 care amintește, practic cu cel puțin 5 ani, posibilitatea fișilor proprietari din casele naționalizate de a redobîndi, prin justiție, dreptul de proprietate asupra imobilelor respective. "Prevederile art. 2 se aplică și în cazul litigiilor dintre proprietari și chiriași, aflate pe rolul instantelor judecătorești, avind ca obiect evacuarea chiriașilor pentru lipă de titlu." Surprizător este că pentru introducerea restul nou articol (el nefigurind în proiect inițial) a pledat cu o susțință insistență dl. Emil Popescu, deputat PNTCD, deci reprezentantul unui partid care a susținut încă din 1990 repunerea în drepturi a proprietarilor de imobile naționalizate. Mai mult, PNTCD a elaborat anul trecut și o propunere legislativă în acest sens, în care se prevede, că drept, prelungirea contractelor de închiriere pe o perioadă de 5 ani, dar ulterior repunerii în posesie a foștilor proprietari, ceea ce schimbă cu totul datele problemei. În încheierile dezbatelerilor, înainte de votul final, dl. Ion Diaconescu a declarat că grupul parlamentar al PNTCD și PER va vota în favoarea adoptării proiectului. Totuși, mai mulți deputați ai acestui partid s-au opus legii.

• "Din punct de vedere juridic, legea încalcă principiile Codului civil."

Dl. Răzvan Dobrescu, deputat PNTCD, inițiatorul proiectului privind restituirea imobilelor naționalizate, a încercat să ne explică ce motiv a determinat partidul să-l adopte o astfel de poziție față de o lege care prelungeste un abuz. Răgionamentul domniei sale este deosebit de complex și puțin convinsător: "Legea are un caracter de protecție socială a chiriașilor, obligatorie în situația actuală. Dacă nu s-ar adopta o asemenea măsură s-ar crea posibilitatea ca proprietarii să obțină hotărâri judecătorești de evacuare a chiriașilor, ceea ce ură părea de la tensiuni sociale suplimentare. Problema este de altfel foarte delicată, pentru că din punct de vedere strict juridic această lege încalcă principiile obișnuite ale Codului civil. Pe de altă parte, prevederile legale ale acestuia, care sunt concepute ca pentru o țară normală, vin în conflict cu situația socială riscantă care s-ar putea crea în absența acestei legi. Deci este vorba de un conflict între latura justiției și interesul social. Si atunci s-a socotit – și eu sunt de părere că pe bună dreptate – că condură PNTCD a adoptat această soluție – că la noi trebuie să primim interesul social pentru ca omului să nu fie aruncat în stradă. Mai există însă un aspect al problemelor susținând necesitatea propunerei legislativă, noi am încercat să convinzem PDSR că, îndată satisfăcut interesul chiriașilor de a nu fi evacuați din casele pe care le ocupă acum, nimic nu se mai opune ca ei să subscrive la principiul restituiri «in integrum» a caselor de care regimul

Perju

comunist i-a depozitat pe proprietarii lor legitimi. Noi am încercat deci să deblocăm această situație în care PDSR-ul nu vrea nici măcar să audă de reconsiderarea dreptului de proprietate. Din pacate, trebuie să recunoștem că prin această lege este afectat dreptul de proprietate într-unul din elementele sale esențiale: dreptul la folosință. Dar noi ne-am gândit că această măsură nu este una de principiu, de regulă, ci numai o măsură de excepție, justificată de o situație de excepție." Acestea ne-au fost declarate de dl. Dobrescu, care a îmbătrânit argumentația folosită de PDSR pentru susținerea cauzelor chiriașilor: riscul unor tulburări sociale suplimentare... Gurile reie spun însă că motivul pentru care dl. Popescu și alți deputați au susținut cu înverșunare proiectul este mult mai simplu: faptul că ei însăși sunt chiriași în case naționalizate revendicate de proprietar. Dl. Ioan Dobrescu, deputat PL '93, a afirmat acest lucru de la tribuna Camerei. Domnia sa a făcut un amendament în timpul dezbatării, prin care solicita ca, în caz de litigiu în tribunal, contractul să nu se prelungescă automat. Amendamentul a fost respins. "Consider că PNTCD a făcut cea mai mare greșeală, societatea că printr-o lege de protecție a chiriașilor și-i va apăropa" ne-a declarat dl. Dobrescu. "Chiriași con-

stituie electoratul PDSR-ului și nu o să-i ia nimeni cu legi de acest fel. Noi avem un electorat stabilit în cel care doresc să-l redobindescă proprietatele și nu avem voie să-l îndepărtem. Mai mult, noi nu avem voie ca după ce proprietatea a fost spoliată zece de ani de comuniști să prelungim prin lege acestă spoliere. Există mulți proprietari care continuă să locuască în apartamentele de două sau trei camere în timp ce nomenclaturi ca dl. Măruță continuă să se lăufe în casă lor, plătim și chirii foarte mici."

Unul din puținile amendamente, să spunem bune, adoptate venea să lămurăască situația contractelor de închiriere încheiate între proprietarii particulari și chiriași. Astfel, articolul 5 specifică faptul că prevederile acestei legi nu se aplică contractelor de închiriere încheiate de chiriași cu proprietarii particulari, dar articolul se referă numai la contractele încheiate după 1 ianuarie 1990.

• Prin această lege s-a găsit modalitatea de a-i proteja pe acești chiriași protejați de 50 de ani încoace.

Mai mulți deputați ai Opoziției au remarcat că proiectul, în special articolul 4, referitor la cazuurile aflate pe rol în instanțele judecătorești, încalcă două dintre principiile fundamentale ale statului de drept: principiul separației puterilor în stat. Legislativul analizat practic prin lege decizii ale justiției și dreptul de proprietate. Aceste argumente nu i-au mișcat pe majoritari, care au solicitat în final o declarație vot nominal, "pentru a se vedea cine apără cu adevarat interesele chiriașilor". Totuși au existat și deputați ai PNTCD care au votat împotriva proiectului, fapt reprobat în repetate rânduri de PDSR condusul PNTCD. Unul dintre acești deputați, dl. Gheorghe Crețea, ne-a argumentat, în felul următor votul său împotriva: "Nu se poate să dăm toate drepturile chiriașilor și nimic proprietărilor. Or, prin această lege proprietarul nu mai are nici o posibilitate să-si revendice locuințele. De fapt, legea este o formă mascată de a rezolva problema caselor naționalizate, pentru că acum ea se va aplika și litigiilor existente pe rol. Litigii în cauză dispare acum în favoarea chiriașului, fără a lăsa deloc în desfășură calitatea de proprietar. Partea prezentă este că la adoptarea acestei legi a contribuit și PNTCD, din motive pe care nu le discut aici. Un stat de drept în care nu există dreptul la proprietate nu mai este stat de drept. Legea este foarte preașă, și cind spun asta mă gădesc la cartierul Primăverii și la alte cartiere mici ale «Primăverii» din totă țara care nu sunt ocupate de proprietarii lor, nu sunt ocupate niciodată de oameni săraci, ci de persoane cu posibilități financiare corte. De fapt, prin această inițiativă legislativă s-a găsit modalitatea de a-i proteja pe acești chiriași, foarte protejându-i, protejându-le de nifel de 50 de ani încoace."

Proiectul urmăreză să fie dezbatut și adoptat în Senat, probabil fără modificări esențiale, el corespunzând pe deplin intereselor PDSR. În 30 de zile de la adoptarea proiectului și în Camera superioră, Guvernul îl se cere să elaboreze și să prezinte Legea chiriașilor.

RALUCA STROE-BRUMARIU

Gheorghe Funar vrea să evacueze Uniunea Tineretului Maghiar

Intr-un comunicat primul la redacție, Uniunea Tineretului Democrat Maghiar (MADISZ) – organizația judeoană Cluj – ne anunță că urmăreză să fie evacuată din imobil pe care-l ocupă în strada Motilor nr. 18, Cluj. Printre-o hotărîre a Consiliului local al municipiului Cluj, imobilul respectiv a fost trecut în administrarea Curții de Conturi. În schimb, Uniunea Tineretului Democrat Maghiar îi se oferă un sediu mult mai mic, aflat într-o stare avansată de degradare.

MADISZ protestează împotriva acestei hotărâri, pe care o consideră abuzivă, pe de o parte pentru că și încă în vigoare contractualul de închiriere a imobilului din strada Motilor, pe de altă parte pentru că acest imobil intră sub incidența HG 547/1990, conform căreia: "Sediile organelor teritoriale UTC, împreună cu dotările lor alăturate, rămân în folosință organizațiilor de tineret legal constituite, primăriile neputind dispune nici o măsură în acensă privință". (O.A.)

MARTI 15 FEBRUARIE

• Camera pedepsește ziaristii ce deformăzează dezbatările

In cadrul dezbatării asupra Regulamentului, plenul Camerei Deputaților a votat după indelungă confruntări alineatul 4 al art. 118 privind reflectarea în mass-media a lucrărilor acestui for. Orice deputat are dreptul să sesizeze președintele Camerei dacă un ziarist a deformat sau a făcut un comentariu care aduce atingere Camerei Deputaților. În urma votului în plen, ziaristul respectiv își poate retrage acordarea.

• Adrian Năstase dorește o nouă legă electorală

Președintele executiv al PDSR, Adrian Năstase, a afirmat că trebuie cit mai curind modificată Legea electorală în sensul măririi prilegii de acces în Parlament al formațiunilor politice la 4 sau 5%. Este necesară coagularea politică prin accederea în Parlament numai a partidelor cu adevarat reprezentative.

• Comunicat al Ligii din Valea Jiului

Federatiile Sindicatelor Miniere "Lignite" și Tîrgu-Jiu face Guvernul responsabil pentru declanșarea la 14 februarie a grevei generale.

• Un ziarist arestat

Nicolan Andrei, ziarist la săptămînalul "Conflict" din Craiova, a fost arestat pentru ofensă adusă autorității. Dl. Andrei scriaște un pamflet presupus a se referi la președintele țării, intitulat "Povestea porcului".

• Președintele BRCE, Dan Pascarescu, a fost desedusit

Dan Pascarescu a fost înlocuit din funcția de președinte al BRCE în urma adunării generale a acționarilor. Se pare că decizia înlocuirii acestuia din funcție a fost lăsată de reprezentanții FPS (Fondul Proprietății de Stat) în hană, Doru Ioan Tărâță, senator PDSR, și George Zamal. Locul d-lui Dan Pascarescu a fost luat de dl. Hăzvan Temegan, fost vicepreședinte al BRCE, membru PDSR.

• Adrian Năstase îl scrie lui Traian Chebeles

Adrian Năstase i-a adresat o scrisoare deschisă lui Traian Chebeles, purtătorul de cuvînt al Președintelui, prin care dezaproba calomniile publicate în săptămînalul "România Mare".

• Romî - actori ai conflictelor etnice?

Centrul romilor pentru intervenție socială și studii (CRISS) a prezentat într-o conferință de presă rezultatele misiunii PER (Proiect pentru relații interetnice, SUA) în România, ce a avut loc în perioada 6-13 februarie 1994. D-na Livia Plaku, membră în conducerea PER, a apreciat ca pe un fapt pozitiv lipsa violenței în orașe, considerind însă îngrijorătoare izbuirea violenței în foarte multe comunități și din motive neinsemnante.

MIERCIU 16 FEBRUARIE

• Andrei Sangheli: "Moldova e stat suveran"

"La București trebuie să se înțeleagă o dată pentru totdeauna că Moldova este un stat suveran", a declarat premierul Cabinetului de la Chișinău, Andrei Sangheli. El s-a arătat nedumerit de poziția MAE al României, care propune consultarea tuturor românilor pentru reacordarea destinului Moldovei.

• În Camera, boicotarea votului nu mai e posibilă

Coaliția majoritară a reușit să înslăube poziția boicotării procedurii de vot prin neparticiparea la exercitarea acestuia. Amendamentul vizat stipulează că "deputații care nu-și exercită votul, fiind prezenta la sedința, intră în numărătoarea de regulație regulamentară a curorului".

• Deputați și-au dublat indemnizațile

S-a adoptat un articol din Regulamentul Camerei Deputaților, articol care prevede dublarea cuantumului indemnizației lunare brute. Suma acordată suplimentar va fi destinată organizației birourilor parlamentare în cadrul circumscriptiilor teritoriale. "Acesta e o chestiune politică. Voi răspunde în fața electoratului pentru această decizie", a declarat în plen Adrian Năstase.

• Datoria externă a României

La finele anului trecut, datoria externă a României totaliza 3,334 miliarde dolari, din care, 2,362 miliarde - gestionate de stat, iar 729 milioane - garanții oferite firmelor particulare și întreprinderilor de stat. O datorie de 2,054 miliarde dolari provine din împrumuturile pe termen lung și mediu de la marii creditori străini, precum FMI și Banca Mondială.

• UDMR contestă

"În martie, cind vor veni raportorii Consiliului European, nu dorim să fim acuzați că fugim cu plingeri la CE și că aşteptăm sprijin din partea unor instituții străine", a declarat Marko Béla, președintele UDMR. El s-a referit erică la proiectul Legii învățămîntului, adoptat de Comisia pentru învățămînt la Camerei Deputaților, în ciuda votului negativ al celor patru deputați UDMR din comisie.

• Comisia juridică a Senatului analizează plingerile impotriva lui C.V. Tudor

Senatorul Ion Predescu (PD), președintele Comisiei juridice, de disciplină și imunitate a Senatului, a declarat procedura de cercetare a plingerilor depuse la comisie împotriva lui C.V. Tudor, printre care și cea a gen. Niculae Spirou, ministru Apărării Naționale:

• Situația financiară a României este foarte gravă" a declarat dl. Iărescu

Mugur Isărescu, guvernatorul BNR, a prezentat în fața delegației permanente a PDSR situația financiară actuală a României. Printre altele, el a spus că ne aflăm într-o situație "mai dificilă decât după război, rezerva valutară a României hăndindu-se acum numai pe rezerva de aur și argint a țării".

JOI 17 FEBRUARIE

• DI, Ion Rațiu a cîștigat procesul

Cortei Supreme de Justiție a dat cîștig de casă lui Ion Rațiu împotriva color care i-ai apart casă în timpul mineriadei din iunie 1990. Instanța l-a condamnat pe cei trei incuzați, doi lucrători ai Direcției de Informații din MI și un minor, la trei ani de închisoare. Ministerul de Interne va fi obligat să plătească d-lui Rațiu despăguiri în valoare de 60.000 dolari.

• Bill Clinton a semnat pentru România

Președintele Statelor Unite, Bill Clinton, a semnat documentele prin care România va intra beneficiu de sistemul generalizat de preferințe vamale. Potrivit acuzației act, aproximativ 4.400 de produse românești vor beneficia de reducere pînă la zero a tarifelor vamale.

• Guvernul îl amenință pe Miron Cosma

Guvernul României anunță că "va lua toate măsurile necesare pentru tragerea la răspundere, potrivit legii, a lui Miron Cosma, liberal Confederatul Sindicatelor Miniere, pentru instigare la dezordine publică și conduceră unor acțiuni destabilizatoare".

• Opoziția are program alternativ pentru privatizare

La conferința de presă a PAC, d-nii Nicolae Tăran, vicepreședinte, și Costea Munteanu, șeful Departamentului economic al partidului, au prezentat un "Program alternativ vizând deblocarea procesului de privatizare în România". Una din soluții propuse este "privatizarea FPS prin metoda privatizării în masă, prin intermediari finanțari spontani".

VINERI 18 FEBRUARIE

• Virgil Mărgureanu le-a vorbit muncilor sedințării în fața RAL din Tg. Jiu

Virgil Mărgureanu, directorul SRI, a vorbit muncilor aflați în a cincea zi de grovă. El a afirmat că este informat de afacerile necurate ale conducerii regiei și că intenționează să deschidă o anchetă pe acestă temă. Dl. Mărgureanu a adăugat că Miron Cosma nu este amenințat și că el nu consideră greva ilegală.

• Comunicat PSM

PSM a difuzat un comunicat prin care PDSR este anunțat că, în situația în care Niculae Spirou este menținut ca ministru al Apărării, PSM nu va mai susține actualul guvern. Totodată, partidul lui Ilie Verdet declară că intenționează să se retragă de la negocierile cu PDSR privind remanierea guvernamentală.

• PRM adresează o scrisoare deschisă președintelui Iliescu

Intr-o scrisoare deschisă adresată președintelui Iliescu, semnată de Comitetul Director al PRM, dl. Iliescu este acuzaț că s-a înconjurat de specialisti dubioși cum ar fi Petre Roman, Mugur Isărescu, Silviu Brucan și de lipsă de responsabilitate față de țară. În ce privește atitudinea Președintelui față de ministerul Apărării, PRM consideră că Ion Iliescu "a dat mină cu Opotiza".

In concluzie, C.V. Tudor anunță că PRM se va retrage de la negocierile cu PDSR.

SÂMBĂTĂ 19 FEBRUARIE

• Protocolul sănătre sindicale miniere și Ministerul Industriilor nu a fost semnat

Delegația sindicalelor miniere "Lignite" nu a semnat protocolul cu Ministerul Industriilor. Motivul a fost refuzul acestuia de a suspenda pentru două săptămîni Consiliul de administrație al RAL (Regia autonomă a lignitului) pentru ancheta care astăzi în legătură cu acuzație de corupție aduse de sindicaliști. Menționăm că din Consiliul de administrație RAL fac parte d-nii Octavian Partenie, împărătmînul Guvernului, în relație cu sindicalele, și Ion Dese, ministru de stat pentru minerit.

• Dl. Adrian Năstase a respins posibilitatea unui guvern PSDR-CDR

Organizația PSDR a municipiului București a dezbatut problema formării unui guvern cu CDR. Adrian Năstase a subliniat însă că PSDR nu va accepta formarea unui astfel de guvern din cauza diferențelor dintre platformele de guvernare ale PSDR și CDR. El a adăugat că nici PRM, nici PSM nu vor fi cooptate la guvernare, singura varianta posibilă rămnind un guvern bicolor PSDR-PUNR. O decizie în acest sens va fi lansată de Biroul executiv al PSDR săptămîna aceasta.

• Dl. Văcăroiu se consultă cu PRM și PSM referitor la declarația de susținere a generalului Spirin

Inainte de a da publicitatei o declarație de susținere a ministrului Apărării Naționale, dl. Niculae Spirou, primul-ministrul Nicolae Văcăroiu s-a consultat cu liderii PRM și PSM.

LUNI 21 FEBRUARIE

• Declarația Guvernului de susținere a generalului Spirin

Guvernul a dat publicitatei o declarație de susținere a membrilor săi acuzați în presă. Precizind că Justiția este singura în măsură să se pronunțe asupra acuzațiilor respective, în declarație este reiterată "increderea Guvernului în acel membru al săi căruță le-a fost adusă acuzații". De remarcat că în comunicat nu este numită nici una dintre publicații care calomiază ministrul actualului guvern.

• Alți doi membri ai "lotului Timișoara" au fost eliberați

Corteia Supremă de Justiție a decis punerea în libertate pe motiv de boală a lui Ion Doboleanu, fost șef al Mijloajelor Timiș, și a lui Traian Sima, fost șef al Securității din același județ. Cei doi fusaseră condamnați în 18, respectiv 20 ani închisori.

• Comunicat SRI

Biroul de presă al SRI a dat un comunicat prin care se explică prezența la Tîrgu-Jiu în 18 februarie a dlui Virgil Mărgureanu. "Nu există nici o cotizație politică în înținuirea dintre directorul SRI și dl. Miron Cosma. Înținuirea care a avut loc la sediul SRI din localitate a produs la cererea expresa a acestuia din urmă, având drept scop informarea instituției noastre asupra situației de fapt", se arată în comunicat. Discursul d-lui Mărgureanu în față minierilor este considerat de SRI o incercare de dezamorsare a stării de spirit explozive a manifestanților.

• Greva din Valea Jiului a fost suspendată

Greva minierilor din Valea Jiului a fost suspendată prin decizia CSJ. În ceea ce-l privește pe Miron Cosma, împotriva lui s-a declarat urmărire penală pentru ultrageros unui polițist.

• Procurorul General face promisiuni

Vasile Manea Drăguțin, Procurorul General al României, a depus jurămîntul în fața președintelui Iliescu. El a declarat că va continua reformele în Justiție și că va rezista dosarele Revoluției din decembrie și ororile judiciare din anii 1945-1989.

• Negocierile PNCD-PDSR vor începe săptămîna aceasta

Negocierile dintre PNCD și PDSR pot începe la sfîrșitul acestei săptămîni, a declarat dl. Ion Diaconescu. "Vom discuta nominal probleme de fond, dar participarea la un viitor guvern vom cere să fie deschisă numai cu o delegație unită a CDR", a precizat dl. Cornelius Capescu.

Pagina realizată de
RALUCA STRÖBE-BRUMARIU
și MARIAN CHIRAC

ANDREI CORNEA

DL. Măgureanu, minerii și balconul

Săptămâna trecută a avut loc un eveniment care părea, cred, măsura anormalului cu care viața noastră politică continuă să conveționască: dl. Virgil Măgureanu, directorul SRI, s-a aflat la Tîrgu-Jiu și a vorbit minerilor lui Miron Cozma adunați de mai multe zile într-un mare și glagios miting în fața clădirii Regiei autonome a lignitului.

Culmen este că, numai cu o zi înainte, în editorialul său din "Evenimentul zilei", dl. Ion Cristoiu se întreba "de ce tace dl. Măgureanu". Ideea era că numai șeful serviciilor secrete poate oferi un răspuns competent acuzațiilor furibunde lansate în trombă de către C.V. Tudor contra ministrului Apărării Naționale, și unor consilieri preșidențiali și a unor reprezentanți de frunte ai partidului de guvernămînt.

Și iată, dl. Măgureanu a vorbit. Dar nu l-a confonță de presă înaintea reprezentanților opiniei publice, nici în fața Parlamentului. Nu l-a facut nici o dezvăluire, nici o incriminare, nici a confirmare sau înfiricare a acuzațiilor. Dl. Măgureanu a pus mina pe o portavoce, s-a suiat într-un balcon și a vorbit printre huiduieli și aplauze milioane de interi din piata publică.

Desigur, formal, nimic nu-l poate impiedica pe dl. Măgureanu să vorbească la o întâlnire publică, fie că și un miling sindical, dacă o dorește. Să totuși, nu aceasta este treaba directorului serviciilor de informații. Mai mult, este dl. Măgureanu un șef de partid, un lider sindical, reprezentă d-va guvernului, președintă, ministerul? A primit mandatul de a intermedia între Putere și mineri? Este cumva posibil, primar ori consilier comunal? Are de cîştig-

gat sau de pierdut un capital electoral? Desigur, nimic nu-l impiedică de dl. Măgureanu să studieze cazul Cozma ori al minerilor ori al administrației Regiei lignitului. Iar dacă d-na nu mai are încredere în colaborator, poate recurge la măsuri excepționale. Își poate lipi favorit, pună ochelari albastri, luă un baston și pipă și, deghizat în Sherlock Holmes, se poate duce în Tîrgu-Jiu (aceasta, desigur, dacă nu cumva, pentru planificabilitate, ar prefera împăratul și cascheta spre trage cu urechea ei-colo. Verbind însă de la balcon în piață publică, dl. Măgureanu urmări în fapt funcții pe care nici nu le are, nici nu este îndreptățit să le aibă; el se exhibă în calitate de politician, de sindicalist ori de ministru, de administrator, păstrându-și înăuntru funcția de director al serviciilor secrete. O mai serioasă atingere a spiritului principiului separației puterilor în stat nici nu se poate!

Dar merită să ne întrebăm și care este sensul posibil al acceptării neobișnuite legiri în scandal și d-lui Măgureanu. Trebuie să ținem seama de împrejurările. Guvernul și președintele Iliescu au, în ultimul timp, probleme cu aliații PRM, PUNR, PSM, dar, înăuntru, și cu minerii lui Miron Cozma. Să acestia, ca și partidele amintite, au servit regimul, l-au ajutat să supraviețuiască, sau să se consolidze. Dar a venit acordarea și altui își cer tot mai apărată răspîntă. PUNR, PRM, PSM vor fi toti guvernamentalni, minerii vor salaria gigantice și alte avantaje. Miron Cozma vrea putere. Iar guvernul nu poate oferi mai nimic. Într-un caz, intrarea extremităților în guvern ar aduce daune imense relațiilor internaționale ale României, în celălalt nu există pur și simplu banii pe care să plăti minerilor cesa ce ei dorește.

ILIE SERBĂNESCU

Furt intelectual

De curînd, revista "Economistul" a publicat o analiză-proiect de privatizare în România, care – aga cum sugerează forma prezenterii – ar apartine Agenției Naționale de Privatizare (ANP) și ar exprima poziția acestora, fără a se menționa însă autorul (sau autori) ei. Este vorba, din pacate, despre un inadmisibil furt intelectual. Pentru că este reprodus cuivînt cu cuivînt textul unui program de privatizare în România, elaborat de un grup de cercetători americani – profesori John Earle, Roman Friedman și Andrzej Rapaczynski de la Universitatea Columbia și români (Dana Săpătoru, master ai aceleiași universități americane, și conf. univ. Costea Montenu) de la ASE și fiat secretar de stat în Consiliul pentru reformă, în vîreme mandatului d-lui Negrițoiu.

Istoria acestui program este cam ciudată, dar foarte semnificativă pentru realitățile românești actuale. Programul – constituind o aplicare la condițiile românești a experiențelor în privatizarea accelerată din țările foste comuniste (de la Cehia și Polonia la Rusia) – a părut și o ofertă a echipei profesorilor americanii făcută partii române și – fapt dozeștit de importanță de subliniat – fără finanțarea acestora, care a rămas în seama unor fundații străine. Echipa profesorilor americanii a fost incurajată în intenție să le ia în urmă cu aproape doi ani de dl. Stoilean (pe atunci prim-ministrul) și de dl. Negrițoiu (pe atunci președinte al Agenției Române de Dezvoltare). Pentru elaborarea proiectului au fost cooptați în echipă cercetători români menționați. La finalizare, programul a fost îniminat d-lui Negrițoiu, care nu numai că nu îngrijise să-l promoveze, dar, devenit între timp ministru pentru reformă, părea și cel mai în măsură să se facă. În toamna trecută, deținut de dl. Negrițoiu a fost obligat să părăsească Executivul, dar a păstrat programul probabil în ideea unei noi incercări de

promovare din nouă său post de la Cotroceni. O primire, se pare, reține din partea președintelui Iliescu și a surind – programul d-lui Coșea, la Consiliul pentru reformă. Între timp însă, expertii americani, văzind că trei luni după luni fără o rezolvare sau încă un răspuns "da" ori "nu", au decis să acționeze programul, sub forma unei oferte, în atenția Opoziției. Cu o săptămână în urmă a avut loc prezentarea programului în față liderilor Opoziției, după ce anterior fusese analizat în detaliu de un grup de economisti. În mod cu totul stranu însă, cu doar cîteva zile înainte, programul a apărut publicat în "Economistul", revistă a Asociației Generale a Economistilor Români, fiind însă prezentat ca apartinișor ANP. Acest program nu poate apartine altcineva decât autorilor, intrucât nimeni nu a achiziționat de la aceștia contra cost produsul municii lor. Cei ce și-l însușesc comit delictul care se numește "furt intelectual".

 Marți 22 februarie la se-diul GDS a avut loc lansarea lucrării "Istoria românilor din Transilvania" de Mario Ruffini. Tradusă de Florin Chiriacu, carteau și apărut la Editura "Protrus" – București în colaborare cu Editura "Hyperion" – Chișinău și Fundația Culturală "Memoria".
 Mario Ruffini (1896-1980), filolog italian, specialist în studiul culturii românești, a fost profesor de școală într-o mulțime de ani la Universitatea din Cluj. Întregă sa creație reflectă iubirea și seriozitatea cu care s-a apărat neupră spatiul spiritului românesc.

Ce face atunci Puterea? Pe de-o parte, negociază fără săfriști cu partidele în cauză, pe de altă parte, îl trimite la Tîrgu-Jiu pe dl. Măgureanu. În timp ce guvernul vorbește despre ilegalitatea mitingului minerilor și amenință chiar cu înculparea lui Miron Cozma, șeful serviciilor secrete multipli și semnalează înștiințoare: "Nu-l amenință nimănii pe Miron Cozma" – spune el de la balcon. Iar dl. Măgureanu nu-i urcă în vîsine, e, pesemne, o persoană cu multă autoritate în fața lui Cozma, ale cărei acțiuni violente, în 1990 și 1991, s-au bucurat – spune – de suportul său de complicitatea serviciilor secrete. S-ar zice deci că la Cozma s-a dus nu altineva decât "șeful", adevaratul său șef, cel de care depinde supravegherea liderului minerilor, dar și cea a multor oameni politici. A fi stăpîn pe secretele necurate ale printelor a fost, din vîrsta confeselor început, una dintre cele mai mari puteri, pe care dl. Măgureanu trebuie să le utilizeze.

In urică caz, visita d-lui Măgureanu nu este de natură a ameliora imaginea SRI-ului, nici a pună capăt speculațiunilor privind complicitatea acestei instituții în reglarea unor conturi politice în ultimii patru ani. Suspiciunea unei implicări a serviciilor secrete în minerită nu îște decât întărită atunci cind directorul acestor servicii se complacă în jucăriile de intermediar între Putere și mineri.

Cum se vede, marea problemă a Puterii rămîne relația cu inconsuții și aliați. Cum să fie înțuită această în mîna, fără însă să li se plătească ce li se promisă? La ce subterfugi, la ce discrete amenințări, la ce noi tentații să se recurgă, spre a-i avea în continuare alături? Într-un caz, asistăm la o reacție neobișnuită de placidă dinantea imundelor incriminări ale "României Mari". În alt caz, dl. Măgureanu sporește pe neșapte la Tîrgu-Jiu. Pe de-o parte, se facesează insuflare aproape în târcoare. Pe de altă, se vorbește de la balcon și cu portavoce în numele unei autorități ce nu se lasă precizață. Si totul, să se pare, numai spre a se salva alianțe funeste pentru tari, dar profitabile, desigur, pentru parteneri.

• EDITURA NEMIRA •

Director General: Valentin Nicolau
Rедактор-șef: Vlad T. Popescu
Drepturi de autor: Emilia Bărbulescu
C.P. 26-38 București, fax: 781.72.51;
tel. 665.87.95

O carte mult așteptată, "PHOENIX – Însă-
eu...", a apărut la Editura
NEMIRA.

Autor – celebrul chitarist, compozitor și lider
al grupului PHOENIX – Nicu Covaci!
Subiect: PHOENIX.

Treizeci de ani de
sunătate inconfundabilă, cu
adevărat românească.
PHOENIX!

Treizeci de ani – un
simbol al libertății:

PHOENIX!
Nicu Covaci, inițiatorul, susținutul, lide-
rul, singurul membru permanent al formației,
reconstituind nașterea acestuia mit predestina-
tă, prin nume, eternă renaștere.

Această carte este mai mult decât o simplă
istorie: este un roman pasionant împlinit cu
vînt unei generații. Generația PHOENIX!

Lansarea cărții a prilejuit două concer-
te-gigant, ce au avut loc în 21 februarie la
București și în 22 februarie la Timișoara, la
care au participat PHOENIX '60 (Florin Bor-
deianu, Bela Kamocsai, Pliu Ștefanovici, Gün-
ther Reiningher, Costin Petrescu, Nico Covaci)
și PHOENIX '90 (Mani Neumann, Ovidiu Li-
pan, Dzidek Marcinkiewicz, Dragos Bădoi și
Nicu Covaci).

Cu același prilej a
fost lansată și carteau
"Verauri – PHOENIX"
de Serban Fărăt (în
colaborare cu Andrei Uje-
tă). Minunatele versuri
ale cincetelor de pe albumul
"Cantofabule" sunt
publicate acum în ediție
integrală ilustrată.

Fiecare zi pentru Sarajevo ⑧

ULF ANDENAES, "Aftenposten", Norvegia

Purtăm încă făclia

Deindată ca pacea va fi restabilă, vom reconstrui Sarajevo ca oraș olimpic. Intenționăm să punem Sarajevo pentru următoarele Jocuri Olimpice de Iarnă, dacă este posibil chiar din anul 2002, afirmă Jusuf Arnautović.

Sunt zece ani de când era director de presă al Jocurilor Olimpice din capitala bosniacă, evenimentul salutat de presă vremii ca "Olimpiada cea mai reușită de pînă atunci". Ziua este calmă, fără de situații petrecute la Sarajevo. După negocierile asupra armistițiilor, tirurile s-au răstîr și au, unde salvele de artillerie și exploziile obuzelor fac parte din cotidian. Arnautović conduce lucările "Comitetului pentru cea de-a zecea aniversare a Jocurilor de Iarnă", al cărui obiectiv este de arăta lumii că Sarajevo este încă în viață. "Purtăm încă făclia", este deviza. În acest context, nu este vorba de făclia răzbuciușii, ci de făclă spiritului olimpic.

"Nimeni nu și-a putut imagina ce avea să se întâmple cu orașul nostru: nici cei care se ocupau la vremea aceea de jocuri, și nimeni altcineva", își amintește Arnautović. El ne urează bun venit în cartierul său general din inima orașului, în vecinătatea Teatrului Național.

Alte case din cartier sunt distruse, alti ca pestet. El ne vorbește de manifestările provocate pentru aniversarea: o expoziție pe vestigii olimpice ale orașului, care încearcă să înlocuască Muzeul Olimpic, transformat în cenușă; vizita președintelui Jocurilor Olimpice, domnul Samaranch, așteptat în săptămâna următoare și alte evenimente. Regretă că nu s-au putut organiza competiții sportive în orașul asediat. Toate instalațiile sportive din 1984 au fost fie distruse, fie capturate de inamic. Chiar dacă ar fi rămasă intactă, cu care le-ar fi utilizat ar fi fost tîrziu trăgătorii de elita.

"Astăzi, aiți mai vin doar ziaristi", a constatat el. Îmi amintește de salva de onoare trăsă atunci când am intrat în oraș prin poarta blindată a hotelului Holiday Inn, ultimul edificiu olimpic rămas în funcție pe teritoriul controlat de guvern. "Sarajevo va arăta lumii semnificația reală sportului, o ilustrare a prieteniei și fraternității", declară Samaranch la inaugurarea Jocurilor de Iarnă de acum zece ani. Astăzi, asemenea cuvinte au o rezonanță stranie.

În spatele promisiunilor vaste intruchipate de J.O. există visul de a transforma Sarajevo într-un nou centru al sporturilor de iarnă al Europei, care să se învăluiesc de pe urma turismului. Se speră, de asemenea, că acest eveniment internațional va sfurge

imaginarea stereotipă a orașului ca teatru al fatalei levituri care l-a supinzat pe moștenitorul imperial și anunțat donă cumpătate răzbuciușii europene.

Acest vis frumos e și spulberat. Focurile care l-au ucis pe arhiducele Franz Ferdinand în 1914 sunt astăzi extințiate de larma unui oraș încă lovit de necrociere. Acest lucru pare însă mai adeverat îngă spitalul Kosevo, unde instalațiile olimpice pentru patinaj și pentru ceremoniile oficiale sunt acum ruine și în același timp crematoriu pentru morți din Sarajevo. Spitalul alăturat este plin cu victimele masacrului infernal petrecut simbăta trăcută în piatră. În timpul vizitei noastre, mai multe cortegii funerare își ducuau la grupă morți, prezenți dar dispăruți.

La ceva mai mult de un kilometru se înalță colina ce adăpostește trăgătorii de elita. Munți pitorești și coline care împrejmuesc Sarajevo oferă altădată condiții ideale pentru construcție, echipamentele și amenajarea pictorial. Ele ar fi trebuit să aducă orașului venituri substantiale prin intermediul turismului. Acum, dimpotrivă, ele au devenit un blestem. Vederea muntelor anunță moarte. Trăgătorii de elita sunt acolo, bucurindu-se de o bună perspectivă. Pentru cei care trăiesc în oraș, regulă este să se deplaseze la adăpostul caselor, ca să fie săriti pe de coline. Acolo-sus, pe partea centrală a liniei frontului, naționaliștii sîrbi au organizat o patetică anti-Olimpiadă.

Cu toate acestea, se va dovedi poate într-o bună zi că perseverența director al turismului avea dreptate. În circumstanțe normale, Sarajevo ar fi întrădăvă un oraș ideal pentru turisti. Îmi amintesc de propria mea vizită cînd am venit aici pentru prima dată, cu mulți ani în urmă: în mijlocul Europei se află un oraș oriental plin de viață, cu moschei și minarete, cu bazar și cu străzi fofoșind de multime. Era un centru de înfluență culturală cu total excepțional pe acest continent. Pe străzile orașului se întrăcăușau vechile linii de demarcare dintre Est și Vest, dintre trei culturi: una occidentală, una orientală creștină și una islamică, vestigiu al perioadei tari. Întrugul era situat într-un cadru grandios și încărcat de mărturii istorice. Pe atunci se putea trăi în această diversitate, într-un Sarajevo care putea oferi lumii "Olimpiada de Iarnă la umbra moscheilor", un lucru destul de exotic în sine.

Eșecul pentru Europa este că nu se mai postează în această diversitate. Nimeni nu este în masură să dea un răspuns multumitor încercării de a afla de ce lucrurile au sfîrșit-o prost. Toată lumea din Sarajevo a contribuit la J.O. cu un mare entuziasm,

Duminică 20 februarie ora 24 GMT a expirat ultimatumul dat de NATO pentru retragerea armamentului greu sîrbesc de pe imediul orașului Sarajevo.

Variante posibile:

1. Avioanele Alianței Nord-Atlantice au început să bombardze pozițiile sîrbe, înervând astfel să impună pacea prin forță.

2. Acceptând condițiile impuse de comunitatea internațională, sîrbi par dispuși la concesii. Urmează nevoie pentru o pace imposibilă.

Acestea sunt cele două variante de text pe care ni le-lăsat la redacție Marian Chiriac, care a plecat la Sarajevo duminică 20 februarie în cadrul acțiunii "Fiecare zi pentru Sarajevo", girată de televiziunea "Arte" și "Reporters sans frontières". Dupa cum se poate vedea în pagina acasă urză, ea de-a doua variantă a fost confirmată de realitate. Marian Chiriac urmează să se întoarcă la București duminică 27 februarie.

care i-a făcut să lucreze tot la cînt pe sîrbi, croați, musulmani, pe toți cei ale căror origini se anotescă, își amintește Arnautović. Este oră posibil acum, privind în trecut, să depășești semne care anunță conflicte atât de grave? În prea de acum zece ani, în special în pagini dedicate J.O., am găsit articole despre invazorii economici din Iugoslavia, despre primele tendințe de dezintegrare după moartea lui Tito și despre amenințările teroriste proferate de extremiști. Dar pe atunci nimeni nu fusese victimă a actelor de violență. Singura excepție pe care am reținut-o a fost un jucător norvegian de hochei, spălat în urmă unei incendiuri cu un compatriot și coechipier în fața unui restaurant.

Astăzi, locuitorii din Sarajevo nu mai au posibilitatea să iașească la întreceri în aer liber, cu atît mai puțin să participe la competiții sportive. Camponii Bosniei nu pot trăi într-o capitală unde hrana insuficientă nu-le ar permite să dea tot ce pot. Mulți răbădi astăzi de foame la Sarajevo. Noile acorduri de pace întărit cu cinism într-un oraș unde au fost uciși pînă acum peste zece milii de civili.

Analitică, ce certifică faptul că slabiciunea naționalismului, în ciuda coerentei răspunsurilor pe care îl propune, constă chiar în radicalizarea sa. Populismul nu este însă niciodată un fenomen structural, ci un demers periculos tocmai prin dependența sa de conjunctură și de o personalitate carismatică. De aceea, mi se pare mai placutul indemnul autorului de a ne pregăti, fără prea mult optimism, pentru "post-populism", pentru rezultatul degenerativ amalgamului de idei în fuziune totalitară, al carismei liderului în autoritarism, al mitului în ideologie.

Un dublu regizor de evoluție este întrevăzut de autor și în cazuș etnicizării care, dacă reușește să evite cuprinsul violenței, autoinsuficienței, comunării și intoleranței, poate reflecta un efort de afirmare identitară justificabilă și democratică. Înainte de a deveni un punct de sprinjă pentru intrarea în modernitate, referința identitară pare însă să scape cu greu tentației unui fundamentalism ce îndepărtează, înțelese "integralism" și "integrare" balansul pur și simplu de amplu pentru a fi și periculos. Tema "dreptului la diferență" trebuie însă nu minimizată sau negată, ci corect proporționată. Așadar, care să permită echilibrarea tendințelor centrifuge și pe care lumea "de astăzi" trebuie să-l debindecă. Lumea "de mîine" nu este nici ea a unui universalism fără frontieră, nici a unui drept la diferență pur și dur.

Incitanță că problematică și depășind un interes conjunctural, cartea poate deveni de același un reper și pentru activitatea editorială românească. Lucrarea lui Wieviorka nu mi se pare a fi atât carte unei neliniști bine temperate, cît mai ales un răspuns lucid și plătrunător adresat sfidărilor unei lumi în schimbare, răspuns oferit de pe poziția celiui conștient de faptul că "binele, pentru o societate, nu e niciodată probabil; răul însă, nu e niciodată sigur".

IOANA RUXANDRA POPA

1994

Sfidările schimbării

Michel Wieviorka:
"La démocratie à l'épreuve. Nationalisme, populisme, ethnicité"

Să verbesc cu echilibrul și măsură despre naționalism, populism, etnicitatea reprezentă răspunsuri adresee sfidărilor lumii contemporane, reacții, deja confirmate de realitate, în față tranziției generale în care, cu sau fără voia noastră, suntem angajați, în față unei destrucțiori imenite și unei recompori neclare. Un prim simptom identificabil este acela că statul și, în particular, statul-nație, pînă acum reper fundamental al oricărei analize sau acțiuni, se dovedește a fi un cadru general din ce în ce mai puțin funcțional din punct de vedere economic, politic, social, cultural. Globalizarea economică, strategiile planetare pe care le generează, mondializarea informației – consecințe ale calului de "al treilea val" – conduc logica pierderii reperelor tradiționale și, în consecință, la reacții de apărare și de fală protecție. Ele se manifestă tocmai prin fata sumbră a naționalismului, prin cea versatilă și etnicității sau prin cea, cel mai adesea demagogică, a populismului. Întrebarea este

pe de o parte, dacă această exacerburare a "sistemușului imunitar" este doar expresia unei deragliări conjuncturale a societăților naționale; pe de altă parte, dacă acest proces nu poate conduce decât la un diferențialism generalizat și la un tribalism post-modern. Nu cred că răspunsul mai poate fi în mod strict de opțiuni ideologice care să conditioñeze demersul inteligențial, după cum nu cred că și este influențat de numărul de ore de zbor care încearcă de la ora de căldură de pe cel ce și propune să-l formuleze. De aceea, mi se pare legitimă încercarea lui M. Wieviorka de a analiza o posibilitate de reconciliere a valorilor democratice cu particularismele și apelurile identitatei care, tocmai pentru că, dezvoltate fără limită, nu conduc decât la haine, nu mai pot fi negate sau minimizate.

În acest scop și analiză "spațiul bipolar" de acțiune al naționalismului privat, în evoluție sa istorică (ce nu succombă însă într-o vizionă istoricistă), ca element central și de referință al procesului de modernizare, deschis spre valorile universaliste și, respectiv, ca dimensiune definitorie pentru rezistență și refuzul modernității.

Își propune autorul prin simpla invocare a acestui dublu raport – pozitiv și negativ – să infățeze fata luminosă și optimistă a naționalismului de mină. Nici pe deosebire. El sugerează însă că, chiar dacă, la termen, ne putem îndrepta spre un declin istoric al naționalismului, pentru moment ideea "post-natională" pare prematură.

Ce atât mai mult cu cît sfafeta poate fi prelungită, deschisă sau nu, de populism sau de simbioza națio-

TIA SERBĂNESCU

Criza de majoritate

Necunoscute sătul Domnului, dar nici sătul politicii nu sunt mai lipsiți. Nici nu s-au înșelat bine declaratiile din mass-media de săptămâna trecută prin care virfurile PDSR și ale Guvernului justificau în fel și chip realizarea unui guvern "în cadrul arcului guvernamental", că arcul de piatră s-a sfârșit. A venit pofta și l-a luat. Prin două scrisori deschise – și ar trebui observat că "scrisoarea deschisă" a devenit principalul etalon al "deschiderii" practiceate după Revoluție în România –, cele două extremități ale arcului majoritar, respectiv PRM și PSM, au anunțat că există negocierile cu PDSR. Motivul acestei bruse răngindeli îl constituie corupția din actualul guvern, reprezentată de ministru Apărării, Niculae Spirou, tolerată de primul-ministru și susținută (nu reiese) de președintele Iliescu. N-are rost să ne întrebăm asupra onestității cu care cele două capete de arc se formalizează atât de spectaculos de corupția sfioră care le leagă. Nu doar pentru că la sesiunea extraordinară a Parlamentului consacrată cauzelor de corupție din Guvern (august 1993) cele două partide au apărât inflăcările onoare Guvernului pe care azi îl contestă și nu doar pentru că problema onestității se pune pentru ele într-un mod inteligibil pentru muritorii de rind. Să nici măcar pentru că interesele personale ale liderilor C.V. Tudor și A. Păunescu au fost contrariate de "sistarea" serviciilor ministerului Spirou către fuminiile respective – să cum a reușit din declaratiile acestuia din urmă. Ar fi curată pierdere de vreme să incercăm să deslușim vreun motiv rațional al acestei duble retrageri de la masa pentagonală. Motivul real – în afara caracterului atât de explicit incontrolabil pe care-l alegătorii figuriile centrale ale celor două partide – probabil că nu va fi expus niciodată. N-ar fi exclus să fie aici vorba de un recul al schimbările de amabilităță între Armata și Securitate în timpul Revoluției din Decembrie '89 și ianuarie '90. Cert este că marginile arcului să cedă și l-au lăsat pe arcașii din PDSR cu declaratiile nemestecate. Ce se va întâmpla acum? Firește, prima soluție a PDSR se leagă de orgoliul partidului. Să cum orgolul PDSR se traduce prin interes, iar interesele sale sunt reductibile la unul singur: răminerea la putere cu orice preț; urmăză să vedem dacă domnii Iliescu, Gherman și Năstase vor încerca să-și implice prin diverse compensații și indexări aliații care au răcut-o; alături vrem, pe cascadă partidul de guvernăminte. Dacă și vor curăța în tăcere galioșii de dulceță vârsată în ei de răngălăi C.V. Tudor și A. Păunescu și vor pune massa din nou. Dacă însă re-integriază familiile de sprite roșii nu va fi posibilă pentru moment – "vremea" fiind nefavorabilă –, căre sunt variantele pe care le are la indemnată PDSR? Le-a enumerat chiar dl. Adrian Năstase în cursul săptămânii trecute la deschiderea publică a ziarului "România liberă" (17 februarie) sub titlul interrogativ "România încreză?". În Cetățeni – ar fi răspunsul cel mai la indemnată. Dar, treicind peste

ACTUALITATE

22

acest sens unic respectat, plină una altă, de întreaga circulație a instituțiilor, să vedem ce prevede meteorologul de serviciu pentru următoarele zile. Prima și cea mai importantă "logică" a alcăturirii noastre guvern este, pentru dl. Năstase, "legica lui Saint-Exupéry", adică integrarea partidelor aliate năvălăgoare (PUNR, PRM, PSM) în Guvern, din grija că nu cumva "lăsat în afară, să se impinge, unele dintre ele, mai tare către manifestările neconvenabile". Această reeducație prin guvernare căzând spre salvarea postumă a logicii lui Saint-Exupéry, întășă schema d-lui Năstase dinaintea căderii: "Pentru moment, săptămâna viitoare se vor discuta proiecte de program comun. Apoi se va discuta formarea Guvernului. Dacă această formulă nu docează un rezultat, se vor analiza celelalte soluții. Una căreia rămâne în permanentă valabilă, și anume alegătorii anticipate. Altă, într-o situație de criză mai accentuată decât cea actuală, ar docează continuarea discuțiilor cu Opoziția. Mai există și soluția unui guvern de experti. Nu cred însă că în momentul să tragem concluzii. Oricare din variante să fie valabilă". Cum pînă în 1 martie, dată avansată pentru rezolvarea crizei de susținere parlamentară a Guvernului, n-ao mai rămasă decit cîteva zile, PDSR a intrat și într-o criză de temp – că să nu mai vorbim de criza socială conținută în perspectiva grevei generale, anunțată pentru 28 februarie în caz că negocierile cu marile confederări sindicale eșuează. Din variantele considerate valabile de dl. Năstase, uneia i-a expirat deja valabilitatea (formarea Guvernului în arc majoritar), iar alta – alegătorii anticipate – nu și-a dobindit-o încă. E greu de justificat o astemenea cheltuită pentru a obține rezultate electorale asemănătoare. În fine, nu mai rămasă două în vigoare (din cele citate): continuarea discuțiilor cu Opoziția și guvernul de experti. Ce va alege PDSR? Cufă dl. Năstase n-a mai amintit formula inițială – cea a unui guvern PDSR-PUNR –, să ar putea ca toamna să a fost ținut sub tacere să insă la suprafață. Mai ales că guvernul de experti va fi contestat de Opoziție pe motiv că e necesară o angajare politică fără echivoce. Continuarea discuțiilor cu Opoziția sau o varianta avansată cu jumătate de gură de dl. Năstase și doar pentru situație de "criză". Oricum, pentru lămurirea – și descurajarea – interlocutorilor săi din opoziție, părăsă la dezbaterea amintită, dl. Năstase a precizat pe ce picior dansează PDSR: "Dl. Patriciu ne spune că noi trebuie să luăm ca idee de guvernare realizarea rapidă a capitalismului în România. El bine, eu nu sănătăție acord cu acest lucru. Pentru că, pentru mine, economia de piată nu înseamnă neapără capitalism". După cum se vede, pentru dl. Năstase și PDSR, economia de piată înseamnă cu totul altceva decât înseamnă pentru toată lumea. Dacă însă logica economică pînă la capăt, am putea înțelege că pentru domnia sa nici economia de piată nu înseamnă neapără economie de piată, ci (după cum se vede) economie socială de piată. Ceea ce în limba

chineză se citește economie socialistă de piată. Adică un fel de monstru creat în cabinetele de partid și morț în piată. Un experiment pe care, de altfel, l-a încercat și Josip Broz Tito pe vremea când predecesorii săi Năstase îl ținea la distanță să nu se infecteze de vreo liberalizare, intrucăt nu avea vacanță la ea. După ce separă atât de drastic economia de piată de capitalism, dl. Năstase ne explică motivele pentru care "partidul din care fac eu parte" face alianță cu capitalismul: "Capitalismul are o unicitate conotată de secolul al XIX-lea, eu și... de începutul secolului al XX-lea...". Lăsind la o parte faptul că economia de piată are aceeași "conotație" și că socialismul s-a născut tot cînd în aceeași "conotație" istorică, rămîne să ne întrebăm series ce vor face oamenii aceeași practică din hîrtă soțietate românească dacă teoretele să prezintă la aceeași nivel. Să pentru că lucrurile să fie confuze pe de-a-ntruțul, după ce pledează – în același dezbateră publicată – pentru refacerea "majorității parlamentare, porunca tot de la partidul de guvernament, dar schimbările centrale de greutate către dreapta", dl. Ion Diaconescu (vicepreședintele PNTCD) își declară partidul ca fiind de "centru-stînga", ca și PD (FSN). În "lumina" unor astemene declarări egali obligați să se întrebi în ce fel se schimbă central de greutate sprijinită în formula propusă: PDSR-Convenția Democrată-PD (FSN), dacă PDSR e de centru-stînga, PD (FSN) tot de centru-stînga, iar PNTCD și PRD-Sergiu Cîmescu se declară tot de centru-stînga. Mai înțelege ceva, dacă pot! În fine, pentru a restabili haosul politic primordial, dl. Gherman a declarat în chip de concluzie: "Eu cred că, în realitate, drumul unei guvernări este un drum oscilant între cele două generațoare, mărturindu-se opțiuni de la centru-stînga pînă la centru-dreapta".

Așa, cel puțin, ne-am lămurit. Dacă opțiunile se iau cu mătura de la centru-stînga la centru-dreapta și înapoi – și clar da ce și sătăția praf. Descindată, prinții în capcană propriilor variante, politicienii de la PDSR vor trebui să se decidă zilele acestea de unde începe cu mătura. N-ar fi exclus că, dintre cele două variante rămasă în vigoare (discuții cu Opoziția și guvernul de experti), ei să aleagă calen de mijloc și să se întoarcă la guvernul bicolor cu PUNR. Mișcarea de româniere în jurul axei sale (insoțită de sateliți) este mișcarea pe care a învățat-o cel mai bine PDSR încă, eu și tu, de la începutul secolului al XX-lea și sfîrșitul anului 1917.

Luni 28 februarie 1994, ora 17, va avea loc în sala GDS, Calea Victoriei 120, Seminarul "Pentru democrație", inițiat de "The New School for Social Research" – New York, SUA, Sesia februarie 1994, cu tema: "Dupa URSS".

ERATĂ

In articolul **O noastră pernăță: "cultură oficială"** de Adrian Marin, publicat în revista noastră, în nr. 6/1994, se va citi, în coloana a treia, patriomonul național; în loc de "patriotismului național". Eroarea este distratoră dactilografierii manuscrisului, care a scăpat atenției autorului.

PREȚUL ABONAMENTELOR DEJA CONTRACTATE NU SE MODIFICA, INDIFERENT DE SCHIMBĂRILE ULTERIOARE ALE PREȚULUI REVISTEI

LA SEDIUL REDACȚIEI PUȚEȚI CUMPARĂ DIN STOC.

Anul 1990, numerele 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 24, 25, 29, 32, 33, 35, 41, 44.

Anii 1991, 1992, 1993.

Exemplarele vechi sănătate comunitate la prețul actual al revistei. De asemenea, redacția "22" înelează disponibilitatea "Reportul asupra evenimentelor din 13-15 iunie" (120 lei), precum și Edițiile speciale: "22" – "Suspicții de fraudă", "Osiobodenje" (două ediții).

1994

23 februarie-1 martie 1994

Revista "22" oferă abonamente cu reducere pentru PENSIONARI, CADRE DIDACTICE, ELEVII, STUDENȚI, FOSTI DETINUȚI, POLITICI, VETERANI DE RĂZBOIU.

900 lei pe trimestru costă abonamente cu reducere și ridicare de la redacție.

1.100 lei pe trimestru costă abonamentele cu reducere și expediere prin poștă.

1.200 lei pe trimestru costă abonamentele integrale cu ridicare de la redacție.

1.500 lei pe trimestru costă abonamentele integrale cu expediere prin poștă.

Cei interesați să rugă să expedieze pe un mandat poștal suma corespunzătoare tipului de abonament dorit pe adresa: **Revista "22", cont 45103532 BCR Filiala sector 1, Str. Lendea nr. 10, București**. Totodată, cei interesați să rugă să trimite adverteminte corespunzătoare titlului de presă, adverteminte de la secția etc. pe adresa: **Revista "22", Calea Victoriei 120, sector 1, București**, cu specificarea pentru **Serviciul de Diffusare**. Advertementele sănătatea unui an de sică.

Abonamentele cu reducere sunt sponsorizate de INSTITUTUL PENTRU DEMOCRATIE IN EUROPA DE EST și ASOCIAȚIA EST-LIBERTÉS.

CITITORII DIN STRĂINATATE se pot abona la revista "22" depășind edoul abonamentului în conturile noastre deschise la Banca Comercială Ion Teodorescu S.A. București, Str. Odobescu nr. 12; pentru dolari în contul 4120253230, pentru milzi în contul 4120253231, pentru franci francezi în contul 4120253235 (cu specificație: PENTRU REVISTA "22" sau însoțind un cec (money order) pe adresa: Revista "22", Calea Victoriei 120, cod 70179, sector 1, București, România.

Costul abonamentelor pentru cititori din străinătate:

	1 an	6 luni	3 luni
-zona europeană	80 \$	40 \$	20 \$
	140 DM	70 DM	35 DM
	500 FF	250 FF	125 FF

-alte continente: 100 \$ 50 \$ 25 \$

sau echivalentul în orice monedă convertible.

Revista "22" anunță exclusivitatea difuzării sale în străinătate. Difuzorii de presă neautorizați de redacție (inclusiv RODIPET) vor trebui să răspundă conform prevederilor legale.

PETRE ROMAN, președintele Partidului Democrat

“PDSR este în pierdere

- interviu realizat de Oana Armeanu -

Ce atribuji avei în calitate de raportor special al Adunării Atlanticului de Nord?

Misiunea unui raportor al Adunării NATO este de a realiza un document de corectare la faza locuită într-o temă desemnată de către Comitetul permanent al Adunării NATO. În ceea ce mă privește, eu nu lucru la o temă particulară, o țară sau altă, ci în cadrul unui grup de lucru numit "Noi ordine de securitate europeană" și în cadrul Comitetului politic al Adunării NATO. În această lumenă are loc la Bruxelles întâlnirea Comitetului politic al adunării NATO, unde se vor definii linile principale ce vor urma în cadrul acestui comitet politic în cadrul adunării NATO. Eu am inițiat o temă care urmărește să fie aprobată de către Comitetul permanent și care se referă la ceea ce am numit eu descurajarea convențională. Funcția de raportor al Adunării NATO presupune și dezvoltări în punctele de interes pentru tema considerată, în cazul acesta și vorba de regiunile unde sunt surse potențiale de conflict și prezintarea unor puncte de vedere care, odată adoptate de Adunarea NATO, devin recomandări pentru NATO.

Consideră oportun ca România, în calitate de semnatar a Parteneriatului pentru pace, să se implice în conflictul din Bosnia la cererea NATO?

Atragerea României în operațiuni directe care privesc conflictul din Bosnia este foarte delicată pentru țara noastră, din motive pe care le conștiem foarte bine. Până acum, pentru noi acest răzbătă a fost un răzbătă civil. Internaționalizarea lui ne îngrijorează, evident, flind că se întimplă la doar patru de noi și în condiții care nu se știe dacă vor putea fi bine stăpinate. Cu toate acestea, cred că operațiunea în sine, adică fermecarea în legătură cu descurajarea părților în conflict de la operațiuni militare conduse la multe victime din rindul populației păgâne, ar putea să fie utilă în plan politici pentru a evita acțiuni militare cu efecte atât de groaznice. Am sentimentul că, de această dată, atât sârbii bosniaci cît și musulmani bosniaci ar putea întâmpina nu mai au nimic de cîștigat din operațiuni militare, pentru că acei care garantează în final tranzitul frontierelor nu mai sunt dispuși la nici un fel de concesii diplomatice în acest sens. Deci operațiunea hotărâtă de către NATO mi se pare bine venită tocmai pentru a stinge pericolul atât de grave la adresa populației păgâne. În fund, această operațiune a fost decisă după groaznicul incident petrecut la Sarajevo, cu obuzul acela care a ucis 64 de persoane nevinovatoare.

Deci nu vezi posibil ca România să î se crărește să trimite trupe în Bosnia?

Nu, cred că acest lucru este exclus. Să nu uităm că operațiunea despre care ați vorbit dvs. constă în lovitură armată, deci nu e vorba de trupe pe teren. Trupele ONU armează spații ample, ca să spun, spații dintre părțile beligerante pentru a impiedica coacere între acestea. În nici un moment nu s-a amintit formarea de trupe ONU cu trupe din România sau din alte țări din Balcani.

Datorită alianței cu PUNR, FSN a promovat legi reformiste

Adrian Severin a declarat într-un interviu la "Radio Europa Liberă" că, în urma turneului public pe care delegația PD l-a efectuat în Statele Unite, s-a dat a înțelege că o eventuală intrare a extremităților în Guvern ar duce la pierderea clanzelor. Guvernul a negat că oficialitățile americane ar fi spus astă de ceva. Care a fost exact mesajul?

A existat un mesaj de tipul acelui afirmat de dñ. Severin, dar nu e nevoie să se facă referire în ceea ce am spus noi. Luni, com. te a apărut în presa românească, de exemplu declarația făcută de un senator american publicată în ziarul "Adevărul". Si alte înțingeri care merg în același sens au fost exprimate și există ca atare în documente care sunt o bază pentru inflăcările factorilor politici în Statele Unite. Mai potrivit ar fi să spunem că se va retrage clauza, pentru că, să nu uităm, România nu va fi doar un an de zile în față revoluției clanzelor. Dacă totuși, încrederea ar fi fost probabil mult mai mare și în acest mod sănătă unei reveniri (respectiv anularea acestei clauze) ar fi fost cu mult mai mică. Dar, având în vedere că urmărește un proces în care Statele Unite trebuie să-și spună curîntul, evident să trebuie să ținem seama de ceea ce afirmă oamenii politici americani în acest moment. Prin semnătura pe care l-am tras am dorit să evităm mențiunea și a fost un semnal de prevenire pentru noi toți față de o eventuală deteriorare a imaginii noastre, imagine care a căpătat conțururi mai frumoase în ultima vreme.

Vă considerați îndreptății să cereți PDSR să preștează înlocuirea sănătă de la negocierile pe care le poartă cu partidele extremești?

Cred că nu avem dreptul să exprimăm asemenea pretensiuni. Ceea ce am spus noi și rămîne valabil este faptul că reformă, transiția, cu anormale greutăți, nu poate fi realizată fără o forță puternică susținătoare politică, sau ceea ce se numește în termeni democrație un solid consens național. Ei bine, după noi, consensul național solid implică cel puțin care acceptă necesitatea reconstrucției, reinnoirii tării, în formula PDSR-CDR-PD.

De ce în perioada în care ați fost prim-ministrul și ați delimitat de formațiuni extremești?

La vrăiesc acesta cred că era vorba dintr-un singur partid, de PUNR, căci PSM și PRM nu existau. Impresia mea este că a facut o delimitare din clăru de a nu marca pe temele pe care le vehicula și le agita PUNR a fiut exprimată public. Dacă vă referiți la faptul că PUNR era un fel de aliat al FSN din acela perioadă, aici, sigur, ar trebui să constată că, datorită acestor alianțe, FSN a fost capabil să promoveze un fizur mare număr de legi ale reformei, atât politice, cît și economice. E înrevărat adesea și care nu a facut fizură mult rău. Ei bine, această ambiguitate a fost înălțată odată cu evoluția care a avut loc după august 1991 și care a condus la Convenția din martie '92, la formarea unei noi în ceea ce se numește azi Partidul Democrat. Acest proces de evoluție trebuie privit în contextul în care a desfășurat viața politică din România în acel moment.

Incepând cu ianuarie '91, lupta noastră politică s-a dat pe două fronturi: pentru reformă și legislație a principalelor legi ale reformei po de o parte și pe de altă parte pentru a ne proteja națională. De fapt, multe atacuri venite chiar din sinul FSN. De aici ambiguitatea la care m-am referit.

PD se dorește în centrul spectrului politic

Cunoșindu-l bine pe președintele Iliescu, credeți că refuzul lui de a accepta mina pe care i-o intinde Opozitiei se datorează convincerii său unor presiuni care se fac asupra lui?

Nu stiu, ur. E bine să-l întrebă pe domnului și nu-mi place să fac speculații în acest sens. N-are importanță cît de bine il cunosc eu pe dñ. Iliescu. Dorești că nu-mă cunoaștem bine este ceea ce am spus și, mai pe românește spus, în februarie '91, în martie '91, în august '91 și mai ales în septembrie '91.

Ce așteptați de negocierile cu PDSR?

E prematur să le numim negocieri. Deocamdată e vorba de niște discuții, să spunem, pentru a explora temele politice actuale. Din unghiul nostru, mărîi unei răspunderi față de momentul de criză actual, care e chiar mai grav decât un simplu moment de criză. Este un moment de bloc economic cu grave consecințe sociale, pe care deja le-am putut măsura în aceste zile. În consecință, dacă e să discutăm, merită să o facem pe asemenea teme. A discuta despre teme generale, cum ar fi ordinea constituțională sau și cu ce alte teme cu caracter politico-ideologic, mi se pare că este în afara a ceea ce se așteaptă de la noi. E greu de apreciat care urmări răspunderei sale politice față de momentul actual. Dacă această asumare se produce, atunci ne putem aștepta și la rezultat.

În înălțarea pe care ați avut-o în decembrie cu președintele Iliescu ați afirmat că PD ar putea constitui o cind ați făcut acestă afirmație?

Pe ceea ce am și făcut.

Dar și mulți consideră că toții PD ar putea fi excluși de la alianța între PDSR și Opozitie.

Cu toate acestea, presupunând că s-ar ajunge acolo, noi tot ne-am făcut datoria. Vezi contînutul pactului național pe care l-am propus noi și declarata comună pe care am facut-o cu CDR. Toate elementele acesteia arătă după ce să se vorbească în fond, punten de legătură este plasarea noastră în

centrul spectrului politic actual, deci nu ideologic. În frâna de care, credem noi, echilibrul însoțuș al spectrului politic în favoarea continuării procesului de reformă nu se poate realiza.

Vă se par alegerile anticipate o soluție?

S-ar putea ca la un moment dat să fie singura soluție politică în limitele democrației, presupunând că starea de tensiune socială, izbucnirea socială, nu se va duce în situația de a nu mai putea apela la soluții politice democratice.

Și credeți că ele ar fi în avantajul partidelor din Opozitie, înțind cont și de aceste dificultăți de pregătire a campaniei electorale?

Cred că nimănii nu poate să afirme cu certitudine la ora actuală că aceste alegeri anticipate ar favoriza

masivă de viteză”

za partidele din Opoziție și, oricum, spunind "partide din Opoziție" sătem obligați să facem o deschidere. CDR pe de o parte, PD pe de altă parte, presupunând că CDR se menține ca o alianță electorală. Cea ce mi se pare foarte probabil este că aceste alegeri să aibă loc pe un fond de confuzie. În general, forțele democratice sunt dezavantajate de confuzie. Putem face și o aritmetică mai simplă, gândindu-ne că anume ur putea acumula forțele extremități, cum le numim, față de partidele cu apelare reformistă și cu convingeri democratice. La această aritmetică simplă răspunsul ar putea să fie în favoarea forțelor democratice. În mod cert PSD este în pierdere multă de viteză.

Finanțarea activității politice trebuie să fie transparentă

PD dispune de un centru de analiză politică și de specialiști în domeniul politic?

Nu dispune de un asemenea centru, ci de un grup de oameni de forțe bune calitate, care stăpânește o profesie legată de analiza politică, sociologie și.m.d., și care și-au oferit să ne ajute în activitatea noastră. Ne-am constituit acest grup și sperăm că în viitor să putem să-l susținem și finanțăm așa cum se cunosc. Până acum doar din cind în cind, din păcate forțe rare, am putut să ne achităm față de muncă pe care o depun pentru noi, pentru că resursele noastre au fost foarte limitate.

Cât angajați are PD și care e organizarea pe departamente?

Dacă tinem seama de tot personalul, tot ceea ce înseamnă și partea gospodărească, administrativă, cred că angajații sunt în jur de 20-22 cu total. Sunt găsi departamentul care necesită cele mai multe forțe este cel organizatoric, apoi departamental politic. Alături de departamentul de propagandă sunt cele trei departamente care necesită că de către un aparat pentru ca trebă să meargă. Răspunsul la întrebarea dvs., pe care nu vreau să o consider ingeneră în treburile interne ale PD, fiindcă în mod sincer cred că întrebarea interesantă, trebuie să constată că efortul după liderii partidului, deci de cei care fac politică în partidul nostru, este imens, citoată chiar pînă la limita capacitaților intelectuale și fizice, din cauză că nu disponem de un aparat de pregătire, de logistică. Aceasta deosebește resursele financiare au fost destul de limitate și n-au fost de natură să ne da o rezpirație mai lungă în angajarea unui personal de specialitate.

Dispune PD de societăți comerciale proprii care să-și asigure un venit relativ sigur?

Din păcate nu dispunem de societăți care să fie ale partidului, gestionate direct în favoarea partidului. Sunt numai membri ai partidului nostru care au activități comerciale în societăți care sunt ale lor și de acolo ne mai ajută. Ajutorul lor însă nu este permanent, ei mai ales în funcție de necesități, cum a fost de exemplu organizarea conferinței naționale a primariilor și consilierilor care, sigur, a presupus niște cheltuieli. De altfel, eu cred, biauindu-mă pe experiența acumulată în țările unde finanțarea partidelor a fost făcută fără ca să se ajungă la acte de corupție (sau în orice casă fără să se ajungă la acuzații de corupție, de exemplu în Germania), că este obligatoriu ca în țara noastră să existe o lege privind funcționarea partidelor, inclusiv capitolul de finanțare, în care să se stipuleze exact că poate să-și permită un partid să fiecare candidat în alegerile generale sau locale, că are voie să cheltuiască. Lucrurile trebuie să fie clare, formula de a finanța partidele să fie transparentă, să se stie foarte clar de unde provin sumele, chiar atunci când finanțarea se face pe cale guvernamentală. Situația în care ne găsim acum crează o mare inechitate între partide. Evident că partidele care se află la putere au posibilități mai mari de influențare în sensul unor operațiuni comerciale (ca să le spunem așa)

pentru a se finanța, în raport cu celelalte partide, care au posibilități mult mai restrânse. Nu vreau să fac speculații acuzațioare. Dar totușt lumea trebuie să fie de acord cu principiul finanțării transparente a activității politice, inclusiv cea care privește campaniile electorale. As vrea să vă arătăm că noi, în vremea cind ne aflam la guvernare, am propus o lege de funcționare a partidelor în sensul acesta: din pacate, ea n-a fost niciodată adoptată.

Aveți cel mai frumos sediu de partid din țară. Cît vă costă întreținerea lui?

Nu costă destul de mult, și știu că sediul acesta este în proprietatea patrimonialului protocolului de stat. Nu plătim o chirie. Cheltuielile de întreținere sunt relativ mari, cu atît mai mult cu că am căutat să menținem acestă casă, care, aşa cum spuneți, e frumosă, într-o stare că nu-i bună. Dar casa este foarte mică în raport cu necesitățile noastre, săi încoperi putine. De asemenea cred că ar fi fost normal să fim în situația de a avea un sediu de partid care să fie definitiv al partidului. Fiecare partid ar trebui să se afle în situația asta - vorba de partide importante. Așa se întăripă în toate țările democratice: partidele nu un sediu al lor care este cunoscut, este proprietatea partidului.

Cât membri ai PD lucrează pentru pregătirea viitoarei campanii electorale, mai ales în perspectiva alegeri anticipate?

Asta este o temă la care răspunsul este evident: oamenii care lucrează pentru noi, în afară de mulți, care o fac deinteresat, sunt foarte puțini în studiul actual. Nici vorbă deocamdată să fi angajați forțe mai concret pentru o campanie electorală vizând alegeri anticipate, deocamdată avem în vedere această construcție doar în plan politic. Chestiunea este aceeași: resursele sunt puține și deci posibilitatea de a angaja specialiști în acest sens este mică.

Filialele partidelor Convenției Democratice, de exemplu cele din județul Ialomița, se pling de lipsa de colaborare cu PD, care la nivel local nu se comportă ca un partid de opozitie. Cunoașteți aceste situații?

Situația din Ialomița n-o cunosc. Sunt județ în care colaborarea cu forțele politice din județ este bună, sunt județe în care din păcate colaborarea nu este bună, mai ales prin Moldova. Astăzi situația, de multe ori sunt la mijloc impedimente de natură personală. Oamenii care au fost multă vreme pe poziții antagonice nu au reușit să facă trecerea către colaborare. Citeodată și și dificil lucrul asta. Dar fără îndoială că ei urmăresc modul cum procedăm noi, ce propunem noi în nivel național și în general eu cred că linia politică a fost corect urmată în teritoriu. Există o coordonare destul de bună între centrul și filiale, noi avem destul de多 înțîlniri care adună principalii reprezentanți ai partidului nostru în teritoriu. Ne-am deplasat mult în teritoriu, evident că de fiecare dată avem întîlniri cu cei care reprezintă partidul în județul, în orăgl respectiv, și pînă la urmă în felul acesta să creză o corectă imagine, și a noastră, și a lor, despre cum anume trebuie să procedăm. A lor, care e linia politică, cum docim să avansăm, a noastră, care este perspectiva, ce trebuie constatat, care sunt semnalele din electorat, și lucrul asta e extrem de important, uneori de aici provin necorelatările în colaborarea cu reprezentanții unor partide din CDR.

Opiniile lui Petre Roman despre revista "22"

Cunoașteți aprecierile pe care Nicolae Manolescu le-a făcut într-un articol publicat în "România literară", precum și într-un interviu în revista "22", potrivit căruia PD este format din "intelighenția" fostului partid comunist aliat în strînsă legătură cu serviciile secrete?

Nu le cunosc și îmi pare rău că nu am aflat de spre el. Aceste lucruri mă miră, pentru că nimic din ceea ce am discutat, am pregătit împreună cu dl. Manolescu nu mă lăsa să înțeleag de ce a făcut o asemenea apreciere. Eu cred că dacă lună totușt

conducerea partidului nostru, n-aveți cum să găsiți în ea "intelighenția" fostului partid comunist. Nu văd de unde ar proveni acestă apreciere, chiar mă surprinde. Dar surprize de această natură - neconcordanță, interpretări excesiv de speculative - am avut chiar și din partea revistei dvs. Ele încă abundă în literatura elitistă din România, pentru că revista "22" nu s-ar putea zice că este o revistă de pătrundere în masă. E o revistă care e cîtă de un număr foarte mic de cititori care, probabil, sunt din elita intelectuală. Asemenea neconcordanță sunt săpătoare. Mă refer la prezențările care au apărut în revista "22" cu privire la mine sau la tatăl meu, poste vă amintiți discuțiile acelea ale d-lui Vladimir Tismăneanu (u.n. este vorba de articolul lui Vladimir Tismăneanu despre volumul de memorii al lui Petre Roman, apărut în nr. 24 din 24-30 iunie 1993 al revistei "22"). Dacă luati propriile dvs. numere, constatați că între ceea ce se spunea în 1990 și ceea ce se spune acum diferențele sunt enorme și nu vă fac cinste.

Credeti că acuzațiile pe care Corpul de control al Guvernului le-a adus unor membri din conducerea PD afectează imaginea și credibilitatea partidului?

Scopul lor a fost numai acesta. Că au fost manevre politice și incențări, este mai mult decit limpede de la urmă actuală, dacă ne gîndim măcar la faptul că aceste dosare întocmite de Corpul de control al primului-ministru au cuprins falsuri, și că falsuri s-au prezentat la Procuratură. N-am elementele necesare ca să fac o apreciere a echilibrului între această manevră politică denigratoare și răspunsul nostru, pentru că și răspunsul nostru a făcut foarte categoric. Mi se pare că acel care inițiază asemenea acțiuni nu un fel de convingere stupidă că ei pot să-i permită să facă asemenea manevre fără să fie în rîndul lor lovită și atacată pentru aceste situații. Spre exemplu, nu vom încreda să arătăm că, spre deosebire de același acuzații care sunt fără nici o bază, nici legală, nici măcar de oportunitate, noi am constatat lucruri grave în funcționarea actualului Guvern și că aceste lucruri grave îl descalifică de la orice fel de statut de moralitate în viață politică a țării noastre.

Ce posibilitate aveți ca să dovediți că acele documente prezentate de ei sunt falsuri?

Lucrul acesta l-am făcut în mod concret la Procuratură. Nu e nici o problemă să arăt că unele din documentele prezentate acolo sunt false. Ca orice document fals, e foarte simplu de dovedit. Fie că originea lui este minciună, fie că felul în care este întocmită arată o contrafacere, fie că legătura care se face este greșită. Deci lucrul acesta se poate dovedi, atât timp cît, bineîntele, există și o minimă onestitate în abordarea chestiunii respective.

Revolutionar fără certificat

MIRON ENACHE

Iesirea din subsolul Televiziunii

Mi-am pus capul pe genunchi și am încercat să adorm. Era gălăgie dar am adormit ușor. Am răzut într-un semn adine și nu știa că am dormit. Dacă muream, muream odihnind. Vecinul meu mi-a dat vreo două coate, la al treilea m-am trezit și am întrebat despărțe ce e vorba. Fără să știa nici el prea bine ce se întimplă, mi-a spus: "haidă că ne chemăm atârni". Mi gădindeam că se scot de acolo, ne aliniăm și ne impușcă. Nu-mi venea să cred că au venit eliberatorii să ne scoată din rahatul în care ne băgăsem. Un soldat, o mitralieră cu mîinile cit loptile, deschisă pînă la buric, un securist probabil, întindea mâna unui și altuia felicitându-i, fără să spună nimic. Cind am ajuns în dreptul lui, mi-a lăsat și mie mina, mi-a strins-o, mi-a băut pe umăr și am încercat să-l trag de la limbă să-mi spună ce se întimplă. Nu eram sigur ce-o să fie. Prin spărțuire prin care intrasem în subsol am scos mai întâi capul și pe urmă am ieșit cu totul. Afără se trăgea, dar mult mai puțin. La intervale nu foarte rare se auzeau impușcări, dar nu mai era ca noaptea. Se luminase de-a binele, era trecut de nouă, dar nu știam exact cîte și ceasul. Nu înțelegeam încă ce se întimplă în jur, cind am ieșit: "veniți să vă luati niște adeverințe că n-ai fost în noaptea astăzi. S-ar putea să vă trebuiescă mai tîrziu". Erau niște flăcăi, niște băleți de semnate Iliescu, gata să fie, pe care cine voia și le putea lua din clădirea turnu. Cei care ne îndrumau spre clădirea turnu erau înșiruți din loc în loc între spărțuire prin care ieșisem și pasările. Nu știam despărțe ce e vorba, totuși am întrebat ce se întimplă. Nu eram așa hotărît să-mi trag o hîrtie. După ele s-ar fi putut întocmi ușor o listă cu noi, care poate nu eram chiar eroii pozitivi și cindva ar fi trebuit să dăm seceseala. Era o metodă bună să ne ia cu din onă, ca pe niște frieri. Nu m-am îngrijosit și am zis "nu, lăsați, duceti-vă voi, faceti-vă voi chestii d-astăzi, eu n-am nevoie". Din spatele meu, una dintre fetele cu care fussem să-a dus bulice acolo și a lăsat adeverință. M-am pierdut de ea. Îl căutam din priviri pe hîstiașul cu care venise. Il lăsuem de acasă, și mai că-să ar fi putut să-mi reprozești că eu l-am omorât. Eram răspunzător pentru el și nu puteam să-mă întreba acasă fără ei. Il căutam disperat fără să-l găsesc. Continua să se trăga. Sărea iar încolțind clădire, dar nu mai aveam nici o reacție, nu mai eram crăpat, nu mai eram speriat. Trecusem prin noaptea ală, și pentru mine nu mai avea nici un efect o impușcătură la intervale mici. Faceam abstracție de ele și-mi căutam prietenul.

Începutul zilei de 23 decembrie

Mal tîrziu unul mia arătat se obținuse: o figură despre care am aflat mult după aceea că se numea "Participant activ la revoluție". Am văzut semnătura unui Iliescu. Pentru noi Iliescu nu era nimic, nu știam ce-i că, nu-mi spunea absolut nimic, mă lăsau recă și l-am spus: "bravo tie, popol-te acuma, du-te cu ea acasă și pune-o în ramă". Nu-mi trebuie să-mă felicităm că nu mi-am dat numele. Îmi spuneam că nu îl cazu să uit episodul – o cred și acum –, să sar gardul din ridătă pentru totdeauna, să uit că în mijlocul orașului erau înarmați și morți chiar degrabă. Am ajuns la gardul de la tuia care cu o căi înainte era stufat și care acum era chelie, jahid, exact cum arătau și noi gardul vîlă din Televiziune care inconjurase clădirea odată și jumătate. Eram în fel de deprimații ca tuia care aproape nu nuai avea nici o frunză. Mai era un copac – și ală ciobăt. Noaptea săracenă clădirile arăzind arătau destul de sărhătoareșe, ca un loc de artificiu, mai exploda cîte o grenadă... Îmi plăcea, era ca în filme. Dimineață însă era numai funingăne, sărămări une peste alta, dărâmături, acoperișurile nu mai existau. Tanecul ală nu stătește deosebită și m-am uitat cum care ar fi traiectoria tirului lui. Aflat între clădirile Televiziunii, el nu putea să-și

invăță turela în orice direcție. Prinsește un anumit unghi, iar clădirea aflată în tirul lui avea garajul fizat harcea-parcă. Înăuntru o Ladă cu reșeșe precis avea un număr scurt. Fusese acolo un bagaj și nu-mi părea rău că-l-a lăsat foc garajul, casa. Eram incitat să ajunsesc în paragină cartierul său.

După ce m-am uitat în stînga și în dreapta și am văzut ruina în care se transformase cartierul stabilor am lăsat-o în diagonală pe lingă copacul ală ciobăt și gardul de la tuia săpătană. Am sărit gardul fără să mă aplac, fără să mă feresc. Se trăgea de peste tot și lumea îmi spunea să mă tupilez. Nu eram eu singurul care facea asta – totuși erau ieșit din subsolul Televiziunii, atunci erau practic imani la cheia asta. Erau alii care abia veniseră – pentru ei revoluția abia începușe. Se imbrincaseră unii în alii, facuți galăgăie, flutură steaguri, erau foarte hotărîți să facă și ei ceva. Noi, care văzusem ce răhat fusese năpătea aia întrugăi, eram mai mult buimaci, ca niște oameni după un soc, și ne uitam unii la alii, ne recunoșteam din mulțime, călam bine care am fost și mergeam ca niște somnambuli prin mulțimea săzidătoare. Era un haos general plus niște mogilide obosite care încercau și ele să găsească drumul spre casă. Am traversat și am văzut imbulzul în dreptul unui garaj: niște "su-părăt" abia venită în ziua năpăderii mină pe niște arme de la armată și, cu ele pe umăr, trăgeau, dărămau bălagă de pe case, spărgeau ultimele geamuri rămasă în picioare. Eu îmi lăsașem arma, nu mai îmi trebuise și o abandonase imediat după ce s-a terminat munitiona. Aproape toată lumea a făcut așa. Unii se plimbau cu niște măști goale, fără încălcător, cerșeau pe la soldați nimănii în noaptea astăzi, să mai obțină cîte ceva să-și facă dămboala. Dacă vorbă să iei arma acasă, nu te întrebă nimic, te suiai cu ea în metrou sau făceai autostop. Te lăsa taxoul, te duceau cu pușca acasă și nu era o problemă – erai revoluționar, aveai dreptul la o pușcă în vremurile alea.

Nu înțelegeam cine a invins

Exaltații astăzi apărătuți atunci, totuși prușaști și hotărîți, numai că nu miroseau a after slave, veniseră de la fabrici puternice ca "23 August", "IMGB" sau "Republika", cei pe care li-așteptam noi pe 21 și pe 22 să îngrozească rîndurile. Dar nu ieșiseră în strădu. Le-a fost frică, n-au putut, au avut probleme acasă, au avut copii de adormit, nu știa ce s-a întimplat, dar n-au fost cind era nevoie de ei. Erau acum toți bruse afară, veniți în basculante inflăsu-

rate în steaguri, sau fluturău steaguri foarte agitați. Din cind în cind mai răpăia ceva și se puneau pe burătă. A apărut o basculantă din astă care transportă pămînt, deci cu peretii de metal de jur împrejur. Cind se trăgea, băgau capul la cutie. Era bun blindajul ală, și astă faceau ei, scoțeau capul, țipau din cind în cind "Am invins!", mă rug, ce se striga atunci strigau și ei, și băgau iar capul la cutie cind era nasulă treabă. Mă disten, mă uitam la ei și mă întrebam ce rost are să se forteze, că dacă și să împușcă împușcă – pentru fiecare era un gion. Nu eram iertat nici ascuns. Lumina era hîm înțepătă – venise să salveze ce era de salvat. Eu nu știa ce mai era de salvat. Nu înțelegeam cine mă secolăse de acolo, cine a invins.

Nu înțelegeam absolut nimic. Începea o zi nouă, mă bucurai atât de mult soarele ală și serul pe care-l trăgeam în piept. Nu-mi venea să cred că sănăviu, numai că nu m-am ciupit. Mă uitam la celalăță, nu-i condamnam că fac ce fac, dar mi se părea înutil și mă enerva faptul că n-au fost pe 21. Dacă pe 21 erau străzile pline, n-ar fi murit nimic împușcat. Cît de fanatic ar fi fost atunci un cadru militar, securist, militan, n-ar fi dat ordin de tras în totă populația Bucureștiului. Dar totuși populația Bucureștiului se regăsea la niște tineri disperați, la niște nebuni și la oameni în virăță care aveau nostalgia lui 46 și care voruau să întoarcă istoria; poate unii făcuseră pușcărie și acum era momentul să-și mai spună o dată părerea fără să le fie frică. Dar în 21 n-a fost ce trebuia să fie. Toți oamenii se plimbau ca și prost, toți bombăneau, salam cu soia, că nu și nici ală, dar cind a fost nevoie de ei au stat totuși închiși în case. Si mă deranja că-i vedea acum cum aglomerarea străzile, fac blocaje, te controlenă, te buzinărește.

Secretul casei din cartierul stabilor

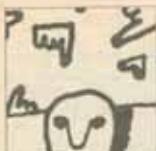
Mă întorce la garaj să povestesc un episod: un moș încercă să salveze ușa de la intrare, să nu intre revoluționarii în casă și să-i facă contrul. Bine, în cartierul său putea să fie suspectat. Garajul era exact la stradă, puțin în diagonală. Acum și ușor de recunoscut, că s-a construit ceva ocolă. Deci moșul interesa să-i tanăre pe cîțiva exaltați să nu-i spargă casă. Exaltații căutau teroriști. Unul spunea că văzuse în pod pe niște rîne, mă rug, poate erau curioși să vadă cum arată interiorul unei case de stabii. Moșul reușea să le țină piept, se pușește în ușă și l-nu amenință că împușcă, dar moșul nu vrea să se dea la o parte. Era cîte, mă uitam cu interes. La un moment dat, dă usul cu violență în moș – erau niște trepte, le coboară moșul mai să cădă în cap. Începe să-i amenințe, că o să vedeti voi pe dracu', că așa ceva nu se face, le vorbea de violat domiciliul. Dar ce legă mai era atunci? Si pentru că ușa era inchisă, un cowboy dăsta – că era un western întrucătoare – a desărăcat arma în clamă. Au sărit schițe, și ușa s-a desfăcut de la sine. Atmosfera era serioasă. Dintre răpișătorii cojimării a fost violată. Hăieti și intrat în casă cu controlul și după ală și-a pus pată pe garaj. Acum moșul încerca să-i tanăre garajul necontrolat. "A, dacă tu să nu-ți controlăm garajul, înseamnă că nici o munție, un tan, cova pericolos". Moșul se agăta cu niște deuse de garajului. Pînă în urmă mitralierele nu reușeau să-l dea la o parte. Au deschis garajul prin aceeași metodă, și se era acolo? În afara de o magazină cu niște scarăi, erau stive de cortișoane cu ușă – nu puțină mânăscă nici o cantină cîte erau acolo –, niște roți de cincără, salmei locuri, aderevări, de Sibiu probabil. "A, este dăla rău dacă tu și salin ai săi. Nu-avem. Tu de ce ai?" – i-au strigat ei. Moșul a încercat să le explice că astăzi le are el licență în brațe – parecă era normal să furi dacă jocuri în brațe. N-îmi scăpăt, î-mi lăsat ușă, eu scăpă și pe picioarele lui. Bînt, erau niște palme de pe la tot; eu n-aveam nimic îi potrivă lui, era un horăță ca tutușită. Î-am lăsat în pace și am plecat mai departe. Moșul achitase nebunările și se buzinăra. Ală era marele lui secret, urmăritul lui, munția pe care n-ascundea – că, cașcaval, salam.

Pagina realizată de RODICA PALADE

1994
23 februarie-1 martie 1994

"Cei pe care li-așteptam în 21 au venit pe 23"

H.-R. PATAPIEVICI

De ce capitalismul?

Organizarea prin schimb de mesaje

Atunci cind mă refer la oportunitatea capitalis-
tului, eu nu mă gândesc nici o clipă la un panaceu:
adică la un pan-capitalist capabil să soluționeze,
imediat, ceea ce înseamnă magic, toate problemele
noastre, de la cele concrete naționale la cele religio-
se și culturale. Dimpotrivă, eu susțin că tipul de
economie adeptat nu trebuie în nici un fel să se
poată pronunța asupra chestiunilor noastre reli-
gioase și că politica este singura cheie care să decidă
asupra problemelor naționale. După opiniia mea,
capitalismul este unul doar din răspunsurile pos-
ibile (dar, în ce mă privește, răspunsul cel mai ade-
vat) la o problemă epistemologică foarte precisă:
cum poate fi soluționat conflictul dintre opacitatea
mesajului pe care îl transmînt toți oamenii și faptul
că existența oricărui societății este bazată pe co-
municarea multiplă a tuturor cu fiecare? Cred că
oricine va admite că informația conținută în lume
nu este pînă la capăt separabilă de ființele sau
obiectele care o poartă. Dacă eu, ca ființă individu-
ală, mi-az potu exprima complet mesajul, atunci
vință moaștă, în fața lui Dumnezeu și a semenilor mei,
ar deveni riguros inutilă. Faptul că există un rest
conferă valoare oricărui existent individual și
încă, mai mult, un set de justificare a faptului că,
trăind, și anume orice, ea în fond nu se poate in-
nici un fel eroz. Prin urmare, nici un mesaj nu este
complet separabil de existența care îl poartă.
Există atunci o limită națională a pătrunderii noastre
în ființă oricărui lucru. Cum mesajul este ceva
de ordinul exprimabilului, naționalul are aceleași
limite ca și el. Înseamnă că orice ființă este mai
profundă decât o putem în principiu exprima, și
atunci comunicarea reflectă în mod adecvat limitele
a ceea ce național putem pătrunde. Totuși, orice
societate se bazează în mod clar pe schimbul de in-
formări între membri ei. Modul în care acestă in-
formări formează o structură stabilită în timp și eficace
sub raportul realizării unor scopuri, pe care societatea și le propune, reprezentă tipul de orga-
nizare a societății. Acest tip poate deveni imediat
accesibil prin intermediul unor modele. Să luăm bunăstarea modelului familial.

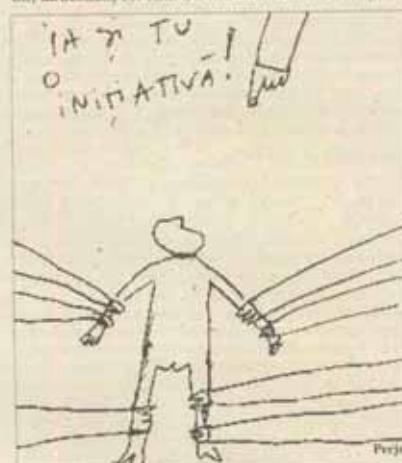
Modelul paternalist al familiei

Oricine va accepta că relațiile dintre membrii
unei familii, iar eu prin relații întreg schimb de in-
formări, sunt bazate pe legături personale, de natură
intimă, care indică o solidaritate foarte strânsă,
înțeleasă ca fiind datorată unui singe comun, și
care legitimează nemijlocit ierarhia de comandă
din cadrul grupului familial, prin stabilirea după
criteriul datinei sau, în unele cazuri, al consensului,
a capului familiei. Este motivul pentru care o so-
cietate paternalistă va adopta o structură a schim-
bului de informări între membri ei, care să fie
solidară cu modelul familial. Cum legătura intimă
nu mai există, ea va fi înlocuită cu dependență per-
sonală, directă sau în efigie. În același fel, solidari-
tatea între membrii nefratură nemaiputind să argumentează
prin aceeași ascendență sanguină, locul ei va fi lăsat
de solidaritatea de nume de răsă, adică, în fond, prin postularea unei legături de "singe"
în sens larg. Modelul familial constituie un ră-
spuns interesant la problema epistemologică enun-
țată mai sus. Opacitatea mesajului este suplinită
prin restrîngerea gradului de libertate al membrilor
periferici (rupe îndepărtate), fapt realizat prin
observarea strictă a regulii "comanda ierarhie se
execută întocmai". Legătura personală îndepărtată
este menținută în ființă prin delegarea comenzi de
la centrul unui, ordonat și generator de ordine, la
mini-centrul efectiv. Astfel, o societate mult mai
numerosă decât orice familie va putea supraviețui
adoptând modelul familial de organizare a informa-
rii între membri care nu se cunosc. DACA: (1) este
adoptată comanda unui, provenind dintr-o ierar-
hie strictă; (2) legitimitatea sistemului este strânsă
legată de admiterea faptului că între membri orice
de îndepărtăță există o legătură de singe (sau or-
icum î-am spus: nume, răsă, religie etc.); (3) liber-

tatea trebuie să fie numul libertății centralului, în
gradul de libertate scăzut pe măsură ce ne îndepăr-
tăm de el. Cred că, ajungî aici, e bine să ne reamintim
că familia în sens strict a rezolvat dificultatea legătu-
rii personale dintre membri, adică prin eficacitatea
iherarhiei. În consecință, sistemul paternalist va
supralicită principiul iherarhiei obligatorii, dar o va
face în chip inevitabil ipocris, pentru că, de fapt,
singura sa realitate efectivă este înlocuirea iherarhiei
prin fapt, iar absența ei va fi justificată prin prezența
inamicului intern și extern ("jidamul", "ungurul"), care,
la rîndul ei, va justifica restrîngerea lib-
ertății prin agitarea pericolului stricării legăturii
de singe. În fond, crește ce vreau să sugerez este că
generalizarea modelului familial în comunitățile
foarte numeroase și, în plus, pose în situația de a fi
deschisă (atât față de exterior, cit și față de evalua-
rea critică a proprietăților lor valori și fundamente), nu
poate fi o soluție compatibilă cu demnității individuale
a fiecăruia dintre noi. Atfel spus, societatea
paternalistă să satisfacă solidaritatea gregare (cu
orice de înalte justificări de casă, religie sau singe),
dar contrarizează simțul individual al demnității per-
sonale, intrucât îngradează libertatea prin arbitria-
țial unei forțe care unește numai pentru a domina.

Soluția sistemului de piață liberă

Să examinăm acum răspunsul pe care capitali-
mal îl dă la problema epistemologică enunțată. Fi-
rește, în acest scop ar trebui să stim ce este capi-
talismul. Am putea începe prin a fixa o definiție. Eu
însă doresc să deduc anumite însoțiri minime ale
capitalismului pornind de la un anumit tip de solu-
ție pe care o admite problema epistemologică a po-
sibilității societății în condiții de mesaj obțurat. Am
văzut deja că modelul familial punea inevitabil spi-
noasa întrebare: "cine conduce?" Soluția familială
poartă în acost răspuns, plus enunțarea condi-
țiilor de solidaritate. Neajunsul întrebării "cine con-
duce?", atunci cind nu e vorba de Dumnezeu, stă în
faptul că, aşa cum a arătat Karl Popper, noi stabilim
puterile pentru cauză celui mai capabil, dar, de
fapt, de puterile date celui bun ureză și, inevita-
bil, abuzează, cel rău. Să căutăm atunci o soluție la

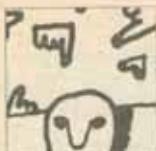
problema naștră care să nu implice punerea între-
bării "cine conduce?". Astfel spus, să căutăm o soluție
care să exclude priori posibilitatea că cineva
anume să poată controla efectiv întreaga societate.
În acest caz, firește, ar trebui ca schimbul de infor-
mații între membrii societății să nu poată fi în
principiu controlat. Adică, ar trebui ca relațiile se-
ciale să nu fie personale, ci mediate în mod neutră-
lă de un set de proceduri impersonale, astfel încât nici
unul să nu poată dispune în folos personal de deci-
ziiile sistemului neutră de reguli. Ar mai trebui ca
fiecare membru al comunității să-și angajeze perso-
nal responsabilitatea în respectarea setului de pro-
ceduri impersonale. În fine, pentru ca un astfel

sistem social să funcționeze ar mai trebui să existe
un procedeu natural capabil să extragă din flințe
restul de mesaj pe care modelul familial, de exen-
pță, îl extrage prin comunitatea iherarhiei. Ei bine,
un astfel de procedeu natural, din fericire, există:
el este cunoscut îndeobște sub numele de piață lib-
eră. E drept că tipul de mesaj pe care piata îl extra-
ge din flințe este unul de natură impersonală, dar,
să nu uităm, impersonalitatea a fost condiția sub
care am dedus soluția noastră. Să anume, noi am
cautat o soluție care să nu permită controlul societă-
ții de către nimeni (decit, eventual, cu prețul in-
validării soluției). Potrivit acestea, maximum de infor-
mație care poate fi comunicată oricărui mem-
bru al societății este asigurat de sistemul piață li-
beră. În termeni lui F.A. Hayek, "piata și determina-
rea prin competiție a prețurilor furnizează un
procedeu prin care este posibil să se cunoască fie-
cărui producător individual maximum de informa-
ție posibilă, în formă condensată, pentru că face
capabil să-și ajusteze plăcerile la tendințele restu-
lui sistemului" (*New Studies in Philosophy*, ..., 1978,
p. 236). Ar putea pară că această definiție este
doar economică. În fond însă, ceea ce este sistemul
piată liberă pentru economie, reprezintă sistemul
social capitalist pentru societate. Funcțional vor-
bind, ele sunt identice.

Avantajele modelului capitalist

Pot acum trage cîteva concluzii. Soluția sis-
temului capitalist la chestiunea opacității mesaj-
ului poate fi analizată în două. Pe de o parte se ad-
mit că informațiile disponibile în sistem nu sunt
reducibile la aspectul lor verbal, evene că înseamnă
că schimbul de informații nu poate fi în nici un caz
"ratonalizat" printre-iherarhie de tip comandă (de-
cît distrugindu-l). Pe de altă parte, cadrul de func-
ționare al schimbului de informații este neutru, im-
personal și non-iherarhic; agregat după un set de re-
guli care nu este prea bine înțelese, dar care, odată
aplicat, funcționează. Deși rational și permitind
calculul, sistemul de schimb al informațiilor numit
piată liberă nu este complet rationalizabil, în sensul
că este refractar atât la înțenționile voluntariste
că și la viziunile constructivismului. Prin inter-
mediul acestui sistem impersonal, oamenii sunt con-
nectați unii cu alții într-un mod inevitabil impersonal.
Ceea ce înseamnă că sistemul capitalist este
compatibil față de orice valoare religioasă sau
culturală. Dar cu un sens bine precizat. Aceasta nu
înseamnă că este compatibil cu orice sistem religios
(integrismele îl distrug), ci doar că el nu se pronun-
tă în nici un fel asupra sistemelor religioase sau
culturale care îl toleră (sau favorizează). Faptul
că noi nu înțelegem pe deplin modul în care ordi-
narea capitalistă funcționează are o semnificație im-
portantă. Înseamnă că aceasta se bazează în mod
esențial pe jocul agregării spontane; astfel spus, că
ordinarea capitalistă crește în mod spontan atunci
când anumite condiții sunt îndeplinite. Prezența
unui mecanism al ordonării spontane nu este nici
decum datorat ingeniozității omului și, de aceea,
acest fapt este decisiv în repulsa naturală a sis-
temului capitalist față de voluntarism sau tipul de
ordine decretată prin comandă. Sistemul de piață
nu este condus de cineva, el reprezintă numai un
sistem participativ de societate, în care fiecare este
respectat pentru că nimănii nu e personal favorizat.
Oricine poate participa la el dacă respectă anumite
reguli; împotriva, sistemul poate fi lesnat dacă
se intră în el cu brutalitate de cazară. În afară de
mechanismul ordonării spontane, capitalismul im-
plică un tip de om caracterizat în mod minimal
prin două înșinuiră: capacitatea de a respecta sis-
temul competitivului al codurilor impersonale; (b)
capacitatea de a-și asuma riscuri individuale în ca-
drul regulilor pieței.

Firește, nimănii nu trebuie să aștepte de la capi-
talism ce așteptă de la o religie. Dă nefericire,
multă lucru rătăciști de creștinism au cerut de la so-
cialism (care distrugă inevitabil sistemul de piață)
exact ceea ce nu au mai știut să aștepte de la religie.
Capitalismul nu poate naște și nici întreține
fervori mistice. Este o soluție modestă (dar extrem de
interesantă) la o problemă epistemologică cir-
cumscrisă, problemă care pînă acum a dat numai
soluții incapabile să împlice logica numerelor mari
(cinci sisteme foarte mulți oameni pe planetă) și ce-
rință unei demnități personale minime. După opini-
ria mea, capitalismul este intuiția sistem care o face.

H.-R. PATAPIEVICI

De ce capitalismul?

Organizarea prin schimb de mesaj

Atunci cind mă refer la oportunitatea capitalismului, eu nu mă gândesc nici o clipă la un panaciu, adică la un pan-capitalism capabil să rezolve, imediat, ceea ce înseamnă magic, toate problemele noastre, de la cele concret naționale la cele religioase și culturale. Dimpotrivă, eu susțin că tipul de economie adoptat nu trebuie în nici un fel să se poată pronunța asupra chestiunilor noastre religioase și că politica este singura cheamă să decidă asupra problemelor naționale. După opiniu mea, capitalismul este unul doar din răspunsurile posibile (dar, în ea mă privește, răspunsul cel mai adecvat) la o problemă epistemologică foarte precisă: cum poate fi soluționat conflictul dintre opacitatea mesajului pe care îl transmet toți oamenii și faptul că existența oricărui societății este bazată pe comunicarea multiplă a tuturor cu fiecare? Cred că oricine va admite că informația conținută în lume nu este pînă la capăt separabilă de ființele sau obiectele care o portă. Dacă eu, ca ființă individuală, mi-az putes exprima complet mesajul, atunci viața mea, în fața lui Dumnezeu și a semenilor mei, ar deveni riguroasă inutilă. Faptul că există un rest conferit valoare oricărui existentă individuală și încă, mai mult, un set de justificare a faptului că, trăind, și anume orice, ea în fond nu se postează în nici un fel irosit. Prin urmare, nici un mesaj nu este complet separabil de existența care îl păstrează. Există atunci o limită ratională a păstrării noastre în ființă oricărui lucru. Cum mesajul este ceva de ordinul exprimabilității, rationalul are aceleași limite ca și el. Însămână că orice ființă este mai profundă decât o putem în principiu exprima, și atunci comunicarea reflectă în mod adecuat limitele a ceea ce rational putem pătrunde. Totuși, orice societate se bazează în mod clar pe schimbul de informații dintre membri ei. Modelul în care acesta informații formează o structură stabila în timp și eficace sub raportul realizării unor scopuri, pe care societatea și le propune, reprezintă *tipul de organizare a societății*. Acest tip poate deveni imediat accesibil prin intermediul unor modeluri. Se luăm bunăvoie modelul familial.

Modelul paternalist al familiei

Oricine va accepta că relațiile dintre membrii unei familii, iar eu prin relații întreg schimb de informații, sunt bazate pe legătură personală, de natură intimă, care indică o solidaritate foarte strânsă, înțelese ca fiind datorată unui singe comun, și care legitimează nemijlocit ierarhia de comandă din cadrul grupului familial, prin stabilirea după criteriul datinei sau, în unele cazuri, al consensului, a capului familiei. Este motivul pentru care o societate paternalistă va adopta o structură a schimbului de informații între membrii ei, care să fie solidară cu modelul familial. Cum legătura intimă nu mai există, ea va fi înlocuită cu dependență personală, directă sau în efigie. În același fel, solidaritatea între membrii nefărăduți nemaiputând fi argumentată prin aceeași ascendență sanguină, local ei va fi lăsată de solidaritatea de nume, de rasa, adică, în fond, prin posturarea unei legături de "singe" în sens larg. Modelul familial constituie un răspuns interesant la problema epistemologică enunțată mai sus. Opacitatea mesajului este suplinită prin restrîngerea gradului de libertate al membrilor periferici (rupe îndepărtate), fapt realizat prin observarea strictă a regulii "comanda ierarhică se execută întocmai". Legătura personală îndepărtată este menținută în ființă prin delegarea conenții de la centrul unic, ordonat și generator de ordine, la mini-centrul efectiv. Astfel, o societate mult mai numerosă decât orice familie va putea supraviețui adoptând modelul familial de organizare a informației între membri care nu se cunosc DACA: (1) este adoptată comanda unică, provenind dintr-o ierarhie strictă; (2) legitimitatea sistemului este strinsă legată de admiterea faptului că între membri orice de îndepărtățită există o legătură de singe (sau oricum î-am spus: nume, rasă, religie etc.); (3) liber-

tatea trebuie să fie numai libertatea centralului, în gradele de libertate scăzute pe măsură ce ne îndepărtem de el. Cred că, ajunși aici, e bine să ne reamintim că familia în sens strict a rezolvat dificultatea legată de opacitatea mesajului prin realitatea legăturii personale dintre membri, adică prin *eficacitatea iubirii*. În consecință, sistemul paternalist va supraviețui principiul iubirii obligatorii, dar o va face în chip inevitabil îscris, pentru că, de fapt, singura sa realitate efectivă este înlocuirea iubirii prin lovită, iar absența ei va fi justificată prin prezența inamicului intern și extern ("jidanul", "ungurul"), care, la rîndul ei, va justifica restrîngerea libertății prin agitarea pericolului străinătății de singe. În fund, ceea ce vreau să sugerez este că generalizarea modelului familial la comunități foarte numeroase și, în plus, puse în situație de a fi deschise (atât față de exterior, cât și față de evaluarea critica a proprietăților lor valori și fundamente), nu poate fi o soluție compatibilă cu demnității individuale a fiecărei dintre noi. Altfel spus, societatea paternalistă să satisfacă solidaritatea gregare (cu orice de înalte justificări de rasă, religie sau singe), dar contrariată singurul individual al demnității personale, intruții îngădește libertatea prin arbitriașul unei forțe care unește numai pentru a domina.

Soluția sistemului de piață liberă

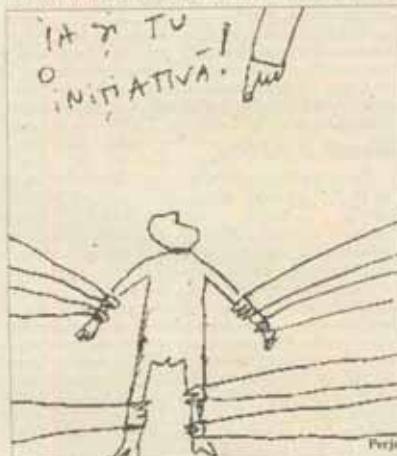
Să examinăm acum răspunsul pe care capitalismul îl dă la problema epistemologică enunțată. Firește, în acest scop ar trebui să stim ce este capitalismul. Am putea începe prin a fixa o definiție. Eu însă doresc să deduc anumite insușiri minimale ale capitalismului pornind de la un anumit tip de soluție pe care o admite problema epistemologică a posibilității societății în condiții de mesaj obțurat. Am văzut deja că modelul familial punea inevitabil apănoasă întrebare: "cine conduce"? Soluția familială pornea de la acost răspuns, plus enunțarea condițiilor de solidaritate. Neajunsul întrebării "cine conduce?", atunci cind nu've vorba de Dumnezeu, stă în faptul că, aşa cum a arătat Karl Popper, noi stabilim puterile pentru casul celui mai capabil, dar, de fapt, de puterile date celui bun uzează și, inevitabil, abuzează, cel rău. Să căutăm atunci o soluție la

sistem social să funcționeze ar mal trebuie să existe un procedeu natural capabil să extragă din ființe restul de mesaj pe care modelul familial, de exemplu, îl extrage prin comunitatea iubirii. El bine, un astfel de procedeu natural, din fericire, există: el este cunoscut îndeobște sub numele de piață liberă. E drept că tipul de mesaj pe care piata îl extrage din ființe este unul de natură impersonală, dar, să nu uităm, impersonalitatea a fost condiția sub care am dedus soluția noastră. Să anume, noi am căutat o soluție care să nu permită controlul societății de către nimeni (decit, eventual, cu prețul invalidării soluției). Potrivit acestea, maximum de informație care poate fi comunicată oricărui membru al societății este asigurat de sistemul piaței libere. În termeni lui F.A. Hayek, "piata și determinarea prin competiție a prețurilor turnează un procedeu prin care este posibil să se comunice fie căruia producător individual maximum de informație posibilă, în formă condensată, pentru că face posibil să-și ajusteze plăcerile la tendințele restăvării sistemului" (*New Studies in Philosophy*, ..., 1978, p. 236). Ar putea pară că această definiție este doar economică. În fond însă, ceea ce este sistemul piaței libere pentru economie, reprezintă sistemul social capitalist pentru societate. Funcțional vorbind, ele sunt identice.

Avantajele modelului capitalist

Potem acum trage cîteva concluzii. Soluția sistemului capitalist la chestiunea opacității mesajului poate fi analizată în două. Pe de o parte se admite că informații disponibile în sistem nu sunt reducibile la aspectul lor verbal, evene că înseamnă că schimbul de informații nu poate fi în nici un caz "ratonalizat" printre-ierarhie de tip comandă (deci distrugându-l). Pe de altă parte, cadrul de funcționare al schimbului de informații este neutru, impersonal și non-ierarhic, agregat după un set de reguli care nu este prea bine înțelese, dar care, odată aplicat, funcționează. Deși rational și permitind calculul, sistemul de schimb al informațiilor numit piață liberă nu este complet rationalizabil, în sensul că este refracteră atât la înțenționările voluntariste ca și la viziunile construcțivismului. Prin intermediu acestui sistem impersonal, oamenii sunt conectați unii cu alții într-un mod inevitabil impersonal. Ceea ce înseamnă că sistemul capitalist este independent față de orice valoare religioasă sau culturală. Dar cu un sens bine precizat. Aceasta nu înseamnă că este compatibil cu orice sistem religios (integrismele îl distrug), ci doar că el nu se promovează în nici un fel asupra sistemelor religioase sau culturale care îl toleră (sau favorizează). Faptul că năi nu înțelegem pe deplin modul în care ordinarea capitalistă funcționează are o semnificație importantă. Înseamnă că aceasta se bazează în mod esențial pe jocul agregării spontane; altfel spus, că ordinarea capitalistă crește în mod spontan atunci când anumite condiții sunt îndeplinite. Prezența unui mecanism al ordinării spontane nu este niciodată datorată ingenerării emului și, de aceea, acest fapt este decisiv în repulsa naturală a sistemului capitalist față de voluntarism sau tipul de ordine decretată prin comandă. Sistemul de piață nu este condus de cineva, el reprezintă numai un sistem participativ de societate, în care fiecare este respectat pentru că nimănui nu e personal favorizat. Oricine poate participa la el dacă respectă anumite reguli; dimpotrivă, sistemul poate fi lăsat ușis dacă se intră în el cu brutalitate de cazară. În afară de mecanismul ordinării spontane, capitalismul implică un tip de om caracterizat în mod minimal prin două însușiri: capacitatea de a respecta sistemul competitivului al codurilor impersonale; (b) capacitatea de a-și asuma riscuri individuale în cadrul regulelor pieței.

Firește, nimeni nu trebuie să aștepte de la capitalism ce așteptă de la o religie. Din fericire, mulți lucru răzbucării de creștinism au cerut de la socialism (care distrugă inevitabil sistemul de piață) exact ceea ce nu au mai stăt să aștepte de la religie. Capitalismul nu poate naște și nici întreține fervori mistică. Este o soluție modestă (dar extrem de interesantă) la o problemă epistemologică circumstansă, problemă care pînă acum a dat numai soluții incapabile să implice logica numerelor mari (cîci sistem foarte multă oameni pe planetă) cu cîndră unei demnități personale minime. După opiniu mea, capitalismul este intuiția sistem care o face.

problema înțeleasă care să nu implice punerea întreării "cine conduce?". Altfel spus, să căutăm o soluție care să exclude priori posibilitatea că cineva anume să poată controla efectiv întreaga societate. În acest caz, firește, ar trebui ca schimbul de informații între membrii societății să nu poată fi în principiu controlat. Adică, ar trebui ca relațiile sociale să nu fie personale, ci mediate în mod neutru de un set de proceduri impersonale, astfel încât nimeni să nu poată dispune în folos personal de decizii sistemului neutru de reguli. Ar mai trebui ca fiecare membru al comunității să-și angajeze personal responsabilitatea în respectarea setului de proceduri impersonale. În fine, pentru că un astfel

Un an de la plecarea lui Radu Popa

Din februarie trecut și pînă acum, în discuțiile pe teme istorice controversate, am simțit, de mai multe ori, lipsa opiniei competente și echilibrate a lui Radu Popa. Fără participarea lui insuflată (stenica și discretă în același timp), discuțiile de la GDS au parut deosebit de săracite. Ușa redacției s-a deschis la fel de mult ca înainte, dar în cadrul ei n-am mai zîrbit zîmbetul prietenos și solidar al colaboratorului nostru Radu Popa. În anul care a trecut, Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice (al cărei vicepreședinte devotat a fost) a avut de infruntat momente grele. Institutul de Arheologie a primit ca donație o parte dintr-un prestigios premiu internațional, acordat postum unuiu dintre mari arheologi ai acestei țări – Radu Popa.

Ca să îl evocăm am ales fragmente dintr-un interviu pe care l-am făcut cu el în 1990, înaintea alegerilor. Atunci numele său s-a aflat pe lista candidaților independenti: un act de generozitate și, în definitiv, renunțare la sine care este și mesajul prieteniei lui. (Gabriela Adameșteanu)

Aveți cumva antecedente de familie pentru întrebarea "problemele etății"?

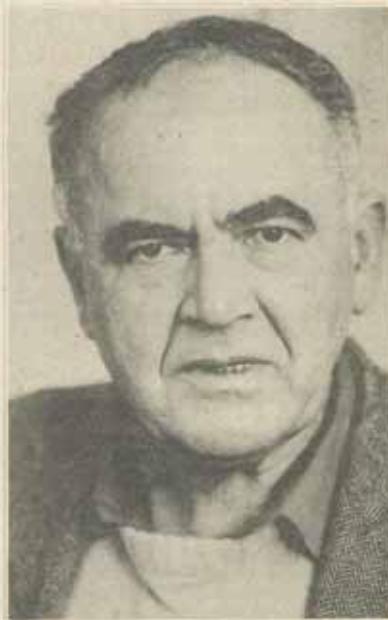
Doi părinți ardeleni, unul din partea Sibiului, orădoz, al doilea din cea ale Clujului, greco-catolic, s-au "unit" cum se mai zice, având ca rezultat faptul că soția mea, apoi desobire de mine, apartinea bisericiei catolice. Dar în casă noastră ascunsă nu a fost niciodată motiv de tensiune, dimpotrivă, a fost izvor de diversificare și îmbogătire a orientării spirituale. Dacă am să adaug că, născut la Cluj, am crescut la Sighișoara, într-un mediu din care facem parte aproape în egală măsură sașii și unguri, vă intărgesc de ce sunt profund convins că dialogul inter-eticne are și în noi tezute găsimile. Cu condiția de a nu interveni în joc interese politice sau de altă natură, de a fi făstă să ne rezolvăm singuri problemele. Probabil că din tot materialismul istoric pe care am fost sălit să-l invit, nu voi reține ca valabilă decât teoria după care păturile și cercurile conducătoare, interesante în realizarea propriilor obiective, foloseau astăzi naționalismul. Știu că punctul meu de vedere nu se va bucura de adesizune unanimă și totuși fac profesionul de credință din ideea că pluralismul etnic poate să fie izvor de avantaje și de bogăție, sub raportul diversității tradițiilor și al evantaiului de perspective. O copilărie marcată de anii apăsașor ai razboiului, cu amenințări pe atunci pentru mine încă nedefinite, amplificate de făurește și de tulburările ce au urmat, s-a curmat brusc în seara lui 4 aprilie 1945 cind două siluete cu haine de piele mi-au sunat în tală de pe stradă, de lingă mine. Calvarul pojdeștilor și ai ingăduilor de concentrare îndurătă fără judecăță și fără condamnare, a fost pentru ei sfîrșitul în 1944. Așa ceva nu se poate uita, cu atât mai mult cu cît treptat am înțeles cine și de ce a organizat Katyn-ul nostru, cu atletele sale de mii de victime. A trebuit să intru în "subteran", să-mi întoarcem acțiile false și mincinoase care să-mi dea dreptul la scosă. Chiar dacă n-am trăit 16 ani sub terroare permanentă și directă, am avut mereu sentimentul unei hășuii și al unei săbiilor pe poate că deasupra oricărui... Așa am ajuns în anii '50 student la istorie, pe atunci se dăduse celule examene de administrație successive, pînă prin noiembră, pentru completarea celor 200 de locuri spre care nimănii nu se înghesuiau. Mi-a fost de folos și un cuvânt de bun simț al profesorului Caius Isacob, actualul academician, cunoscut întărilor, după care nu există meserie și demnitate în care să nu te poți împlini. De aceea fac jerarhizarea semonilor nu după brâncă sau specialitate, ci după modul în care se implică în ceea ce face. Măcar că meseria mea a intrat foarte repede pe drumul unui determinat și al unor dezvoltări ce-mi au făcut să înțeleag de ce aveam nevoie partidul de artă istorică la începutul anilor '50. Uterior, același partid i-a fost suficient în domeniul nostru "cadrelor de națională" create la Stefan Gheorghiu. Dar eu am avut sansă unor profesori mari și autenți, scăpuți cu pierderi putin sau chiar minime din perioada anilor 1945-1948, când a fost deschisă istoriografia românească: Andrei Oțetă, Ion Nestor, Mihai Berza, Dionisie Pippidi și alții. Uterior, lucrările au mers din rau în mai rau. Se ajunse în ultimul timp cu autenticitatea cadre universitare să poată fi numărate pe degetele unei mîni și se anexa înghesuite de culturici și propagandisti.

Vreți să ne faceti un mic bilanț al perioadei pe care le-ați parcurs ca istoric?

Nu pot face bilanț de istorie contemporană românească doar pentru ultimi 25 de ani și nimănii nu ar trebui să-l facă în acest fel, chiar dacă n-ar amintiri personale mai îndepărtate în trecut. Este suficient în acest sens să vă spun că activității trimise la Sighișoara în 1965 pentru a-mi completa doctoratul s-a întors cu recomandarea că ca și "fiu de bun român", îndreptățit să fac parte din cei necesari țării pentru a vindeca rănilor color 16 ani de orientare greșită. Aveam 32 de ani și erau în plină cursă de descoperire și confirmare a posibilităților mele profesionale, poate și puțin amețit de un patriotism ce însoțea exacerbat din îndelungată perioada "slavistica" și "russificanta", conform repetelor de omogenizare, perfectionare ulterior pe alte planuri. A urmat '68 – cîteva procente din ceea ce s-a distruis, cu bună stîntă sau doar din temblești, în întreaga țară, în decenile din urmă. (...)

Vă interesează puterea?

Nu mă interesează nici un fel de putere și adopt instictiv o atitudine negativă în fața oricărui puter - altă deosebită decurgind din competență profesională, exercitată în interiorul și în folosul respectivului domeniu de competență. Nu

distrui ani pentru a mă dezmete. În destul de multă rădăcină mele transilvănene, dar aceasta nu mă împiedică să recunosc că noi ardelenii avem o sarcină "înfrîzire de reacție". Ea se datorează foarte probabil unui plus regional de bună-creștere, cu justificări istorice. Fapt este că prin 1971-1972 încă nu-mi dădeam seama de ceea ce se întimplă în tara acesta, apărându-se copiii în casă, era mult de lucru, an mai trebuie să treacă căiva ani, ceea ce-mi pot reprosa.

Întrează fiindcă-mi vinea la catedră – doarul funcționa în poftă "origini mele bune românești" – iar învățămîntul de la noi luncesc în anii '70 în alte direcții, m-am concentrat asupra cercetării Premiul "Nicolae Bălcescu" al Academiei obținut în 1970 pentru publicarea tezei de doctorat scrisă în 1966-1968, mi-am consolidat o autoritate profesională care mi-a permis ca, în poftă piedicilor administrative-politice, să atrag în jurul meu pe cei din generația mai tineră. Așa s-a întâmplat – și aș spune "studienții mei" – de călătore, din păcate dintre cei 20-30 ce s-au selectat pe parcursul ultimilor 25 de ani, mai mult de jumătate au părăsit țara (în condiții mai mult sau mai puțin legale). Această surgere masivă de inteligență românească, evidentă pînă și în domeniul în care tendința spre o stare materială mai bună, firească și ea, este practic exclusă, reprezentă o adevărată crimed produsă împotriva țării noastre. Mi-am concentrat atenția asupra așa-numitelor "țără" medievale românești care însoțesc arelii carpică pe totă lungimea lui, am făcut cercetări arheologice și studii istorice meticulous în Maramureș, în părțile de sus muntoase ale Bihorului și în Hateg, în Făgăraș, fiindcă să renunță cu total la opiniile mai vechi, de la începuturile carierei de cercetător și care mă înăbușe în Bucovina sau în Dobrogea. Perîndările prin țară și lumiile numeroase petrecute în sate (mai mult sau mai puțin uitate de Dumnezeu și în orice casă zdravă spălate de partid, sate în care am trăit sălături de oameni obșervind și înregistrind cu ochiul avertizat al istoricului), mi-au oferit experiențe și acumulări de care sănătatea.

Am să vă spun că ceea ce despre un alt domeniu de activitate, relativ înrudit dar totuși cu propria-i cerințe, căruia l-am dat mult din timpul meu în lumea din urmă. Este vorba despre monumentele istorice. Prima mea cărbune, pe care am privit-o cu emoție în urmă cu treizeci de ani în vîrstă, prevedea un monument istoric. Moșoșua, de atunci și chiar de început demult, am făcut statornic printre cei cărora domeniul le stă la înămă. Nu vreau să desfășoară aici și acum o pledoarie, dar consider monumentele istorice, de la casă sau ansamblul de arhitectură populară și pînă la ceea ce ne-a rămas ca monumente vecchi de cult, cetăți, cartiere orașenești medievale, rezervații arheologice și multe altele, ca fiind una din principalele noastre bogății. Ele sunt pietrele unghiulare ale identității noastre istorice și spirituale, sint aportul nostru la tezaurul european și mondial, sint garanție unei risale viitoare calități a vieții din tara acesta. Prin anii '60 devenind membru al consiliului științific de la fosta Direcție a Monumentelor Istorice, iar în urmă cu 15 ani eram unul dintre cei implicați în crearea și cultivarea patrimoniului cultural național, ca specialist, desigur, fară drept de decizie. Vă puteți imagina ce a însemnat pentru mine, după ani de teorisizare și frinare, declararea în 1977 a unei criminale ofensive asupra trecutului nostru și asupra putințului care ne-a rămas de la înămătă: cind spun puțin, nu gîndesc la cît le-a rămas grecilor sau popoarelor din centrul și apusul continentului. Astfel am ajuns și "disident oficial", semnind memorii de protest împotriva distrugerii monumentelor noastre, desigur enclavat este protestul în raport cu ceea ce s-a și putut face sau ar fi trebuit făcut, după cum distrugerile suferite de București reprezintă doar cîteva procente din ceea ce s-a distrus, cu bună stîntă sau doar din temblești, în întreaga țară, în decenile din urmă. (...)

Vă interesează puterea?

Nu mă interesează nici un fel de putere și adopt instictiv o atitudine negativă în fața oricărui puter - altă deosebită decurgind din competență profesională, exercitată în interiorul și în folosul respectivului domeniu de competență. Nu

S. DAMIAN

Goana după logodnicul nestatornic

"Seduse și abandonate"

Cu stinjeneală va recunoaște un gazetar, precupat de reputația sa profesională, că a fost surprins pur și simplu de un eveniment politic pe care nu l-a putut anticipa. Altele se petrec însă cind faptele iau și întoarsă paradoxală și contraz flagrant îngica presupusă ca impeachabilă a observatorului. În acest caz năuseala lui va capăta o explicație, comentatorul nu va avea de ce să se rușineze, ba dimpotrivă se va putea sălăi că a judecat eronat, dar în mod firesc, în numele bunului său, fără să-l trădeze. Nu el a greșit, ci însă realizarea capricioasă, deviată din flagă, aflată în rătăcire. Obiectul ironiei și al sarcasmului va ajunge tocmai acuzată societății vieții, refractară celor mai elementare analize.

Cum așa a văzut lucrurile probabil și rieristul Dumitru Tinu, scriind articolul de fond din "Adevărul" (22.12.1993). Cunoscut drept expert în probleme internaționale, el nu se sfîște cu, de pe piedestalul său, să-i exprime uimirea în fața neprevedăturii, misănd astfel pe efecte retorice. Numai că, atenție!, nerăbdarea și prea mare incerdere de sine ne pot juca lese feste, deși avertismentul potului în deosebnă la prudență și cumpănare: "Ce e rău și ce bine? Tu te întrebă și socote...". O spunem dinainte, nu fără tristețe, dacă reconstituim temă expusă în "Adevărul", buimaca reacție aflată cu intenție teatrală divulgă mai degrabă o susțință opacizată a autorului.

Să pornim însă metodic. Despreindem spre ilustrare cîteva fraze din text, respectând succesiunea demonstrației propuse. Nu uităm, intîi, titlul de senzatie pus în capitolul gazetei, ca un semnal de alarmă: "Seduse și abandonate". La ce se referă? Fecioarele îngelate și părăsite ar fi tările din Est, printre care și România, iar logodnicul infidel, incriminat, care a profitat de naivitatea victimelor, a promis marco cu sare și a folosit prima ocazie pentru a fugi de răspundere – este întruchiparea Vestului Cincic, puțin mereu pe potii diavoletii și de aceea tinuta de atac a presei bucureșteene vigilente – acest personaj suscitat parțial riposta batjocoritoare. Din prima frază, patetic, Dumitru Tinu inaugurează piedooria sa în favoarea fecioarelor lăsate de iubești: "Cine și-ar fi închipuit în urmă cu cîva ani că Occidentul, care timp de decese s-a străduit să piâne piept colosului sovietic și să-l limiteze influența în lume, va deveni dintr-o dată principalul său razboiu în momentele-i de agonie?". Aici ar urma o pauză de respirație spre a găsi efectul realist, subliniind enormă schimbare a situației (îata pe cine au căzut ochii logodnicului nestatornic!). Se contează pe exclamația cititorului care trebuie să vină: "Într-adevăr, ce prostă alegere!". Beneficiind de nevoiea intrerupere și luind în serios turură interogativă a discursului, vom da noi, nechimță, un răspuns care îl va lăsa poate perplex pe editoralist. Nu, preferința invocată și normală și departe de a se preta la o caracterizare disprețuitoare, oferitul de a-l ajuta pe fostul potrivnic întîrziind și stingerind precipitata sa cădere, se dovedește o acțiune înțeleaptă și eficace a Vestului, pe care un obseruator lucid îl poate contesta și persifila.

După o jumătate de veac de încordare, după o întrecere economico-militară sufocantă, Estul nu a mai putut rezista solicițărilor și a cedat locul de comandă unei unice supraputeri. Din acel moment, al consemnatului biruinței, Vestul s-a simțit contrains de imprejură să controleze atent prăbușirea foștilui său adverzari, ca să împiedice o rostogolire vertiginosă și să întrețină pe cît posibil resursele securizate de supraviețuire ale unui imens conglomérat. Era o inversare de funcții, un paradox al istoriei. Uniunea Sovietică dispusese de un gigant teritoriu, avușese în dotare o armată numerosă și tehnic avansată, posesoare în cantitate mare de arme nucleare. Statul lui Lenin și Stalin instaurase o ordine de conviețuire dictatorială, apăsațoare, dar care funcționa în anumiți parametri. Pe acest sprijin al nemarginirii, instalarea unui vid ar fi însem-

nat o catastrofă, ca putea facilita apariția unor forțe haotice, tentate de aventuri periculoase și potențială generă și neliniște amenințătoare. De aici imperativul de a acorda un sprijin masiv lui Gorbaciov și apoi lui Elțin, ca promotori ai unei liniști stabile și mai clare, garantări ai unei ordini relativ echilibrate și ai unei direcții spre treptată și anevoioasă democratizare și spre reformă. Savurind în tăcere victoria, americanii au evitat umilierea adversarului, său ferit să întărîte prin gesturi de desconsiderare pe concurențul de altădată în derulă, nevinând să ofere vrăjui demagog guvern unei mobilizări spre revanșă. Nici Bush, nici Clinton nu au fost seduși de oferă de a celebra cîlderăea ridiculului de la Berlin ca o capitulare a Uniunii Sovietice. Si acum, pregătinându-se meticolos integrarea în NATO, trebuie sănătatea în mod obligatoriu de proceseile incitante, neburoase din vastul imperiu, un vulcan deloc stins care poate iruza la provocări nechirizante. Ceea ce presupune o politică de suptie, cu înaintări și reculuri, cu alternarea presiunilor diplomatici și a creditelor conditionate, cu o încercare de călăuzire discretă, plină de tact, răbdătoare și unui mecanism scos din uz, derulat.

"Se răsușește oare Churchill în mormint?"

Trecem la a doua frază din "Adevărul" unde revine în prim plan plinul fețelorilor pingărite: "Churchill s-a răscuvi în mormint dacă ar fi că tări de pe întinse zone ale Europei de est, pentru care s-a înfruntat de atlea ori cu perfidul Iosif Vi-

Perju

In confruntarea dintre mariile puteri. Fără să se cunoască încă toate detaliile (îndicile și mărturii uneor tratative directe sau subînțelese), se poate emite ipoteza că Gorbaciov și cîțiva inaliți specialiști sovietici în economie și în treburi militare au constatat, poate încă pe vremea lui Andropov, în urma unei cercetări neînțepătoare, că Estul nu poate face față în încleșterea cu Vestul. Aici, o precizare utilă. Si o altă concluzie ar fi posibilă și anume că se poate prelungi mult agonia și, nă în epuizarea ultimelor rezerve și în acest fel dezmembrantul să ar fi produs abia după 20 de ani său și mai tîrziu, iar efectele năruirilor ar fi stîrnit cîte și ce dezastru planetar. A fost un merit extraordinar al lui Gorbaciov că a înțintat inițiativa tărgăganării și că a putut să urmărească procesul de lichidare (pentru el o descoctorare de un balast), evitînd spașmel și violență. Că în sinea lui a rămas devotul ideilor lui Lenin, că a crezut sincer în succesul final al Perestroikăi – aceste limite de aprecieri nu juzeu și ele, surprinzător, un rol pozitiv. În incalcarile incitante din Biroul Politic sau ale nomenclaturii, ei nu pot să își banuite în mod nemijlocit că se poartă ca un inamic din interior, ca un renegat al unei credințe pe care o proclama mereu. Gorbaciov și prietenii săi erau însă convinși că o salvare din impas implică a oprire a curselor înarmărilor (care născă statul sovietic) și că o cooperare strînsă cu Occidentul pe tărîm tehnologic și economic include și o infuzie din afară, după decenii de eruziuni datorită economiei dirigate de plan și primatului ideologic.

O ieșire la linim nu poate să obțină decit prin acceptarea unor condiții exprimate fără echivoc de noii parteneri. Astfel în interior se ceră o introducere treptată a sistemului parlamentar, cu mai multe parti, înlăturarea rigidității în îndrumarea economiei, asigurarea unei informații ocenzenări și a libertății preselor, reducerea opărătului de represie. Pentru exterior se impunea resarcirea la veleitățile de hegemonie mondială, la politica expansionistă și agresivă (azadar domniei focarelor de agitație din Nicaragua, Cuba, Afganistan, Anglia, Mozambic și chiar Orientul Mijlociu). Pentru țările satelit din Europa trebuia admis un plan de replexe fără violență, fără zguduri, prin convocarea unor alegeri desehezile, cu mai multe frântumi, prin ameliorarea mecanismului de organizare autonomă, cu decizii și mijloace proprii. Din pricina situației falimentare nu se întrevedeau o altă perspectivă decit îndeplinirea acestor condiții cu împovărtătoare repercuze. E adevărat că în grabă Gorbaciov, dar și KGB-ul, au pregătit variante de reformă (Perestroika) și pentru popoarele prietene, împătiate care s-au ciosnit de lipsa de flexibilitate a unor conduceri (Honecker, Ceaușescu, Jakes, Jivkov...). Craniponarea acestora de pîrguile dictaturii a înțins dramatic demersul de reuniune a comunismului. Cind avalanșa schimbării nu s-a mai putut stăvili, formula minținuteare preparată minuțios, chiar prin însecnări și diversiuni, a fost dată peste cap de furia mulțimii care dorea curmarea imediată a subjugării, desfășurarea barierelor spre lume, dispariția nomenclaturii și a comunismului, dreptul tuturor la prosperitate. La început a învins explitia spontană în ipostaza de separare netă de comunism; numai în România, datorită unor circumstanțe speciale, a ajuns la cîrma țării tocmai formării care a pus în aplicare o parte din planul ascuns zâmislit în cabinetele secrete de conspirație menționată. Abia în ultima vreme răsară la suprafață frințuri din acest plan și în alte țări din zonă, înlesnind drumanul spre putere unor foști comuniști, care și-au fixat în intimitate misiunea de a ridica din umbra un bastion al viitorului lipit de transparență în apărarea refluxului care va urma. S-au conțurat tot felul de corespondențe ciudate încă prea puțin examinate, ca de exemplu relația între prezenta trupelor sovietice pe unele porturi și factura păgânică (de catifea) a prefacerilor în statele blocului răsăritean. Exceptia e reprezentată tot de răsunătarea din decembrie 1989 în România, unde burgerea de singe s-a ivit poate tocmai din cauza absenței acestei armate (sau poate n-a fost chiar absentă?).

PREMIUL PENTRU DEBUT EDITORIAL
"De partea cealaltă a umbrei"
de Aura Christi, Editura "Ecce Homo"

Multă vreme poezia scrisă în Basarabia era asociată spontan triadei Vieru-Matcovescu-Lari, care pare să dețină atât monopolul asupra rezervelor de sentimente naționale, cât și sistemul de narare care să identifice limbii române dincolo de Prut. În să atunci cind comunicarea culturală cu Basarabia a devenit posibilă, lucrurile s-au împerit oricum de la sine, nu toti poeziile basarabene învățătoare arta cunoscătorismului de stadiu din părțile cercinilor Flacără, după cum nu toti vorbeau (seriau) ca pe vremuri Proclamațiunii de pe Cimpia Libertății. A protejată asupra limbii române din Basarabia, în întregul ei, stereotipurile de gândire și de limbaj ale poeziei lui Vieru este cel pur în abuz. Pentru că această poezie nu este consecința fricașă a unui material lingvistic via, ci produsul unei limbi fictive, pseudoromâne și dulcege nîndă la soțietate. Al unei limbii deliberat "culturale", inventată pentru a da formă unor cununării sufletești mărunte, dar posedată de fricașul marinar gesturi. Că și în Basarabia se puteau scrie într-o românească normală, fără sărbătoarea arhaice și clisele papetești, a dovedește poezia lui Emil Lotescu, coleg de generație cu Vieru. Poezia lui poate fi scrisă foarte bine și la București, iar dacă îl lipsește amprenta acelui Chișinău previzibil este pentru că ea se aliniază săzile din mijlogele improvizate sau din prelungite autocontemplații, și chiar din posibilitatea firești ale limbii. A trebuit să apară însă o altă generație de poeti care să articuleze o nouă imagine a poeziei basarabene și să dizloce pencul limbii stopite și al instrumentelor dezastrului. și este suficient să amintim acu pe Emil Galatiu-Păun, Leo Botnaru, Vasile Găinești sau pe Arpad Suceveanu și Nina Joga. În contextul acestei generații, tineră, eliberată de crișările, festivism și ceremonial, poate fi agerat și debutul Auri Christi ("De partea cealaltă a umbrei", Editura "Ecce Homo", București, 1993).

Lambo acestei poezii, vă și nuștează, cu subtilă expresivitate și semantică, depurată în lectura de orice tentație a condescendenței și de tradiționalism și neproductivism industrial. Fără să își propune să răstigneze perspectivele textuale consacrate – textul nu și afirme propria-i realitate; el este consecința unui discurs care-l absurba și umbrește –, poezia Auri Christi are toate datele momentului liric actual, dar nu în varianta sa defasată și ironică, ci în acensie a unui anumit expresionism, grav fără rigiditate și implicat fără a fi visceral. Dar dincolo de tonul general de deschis, de tensiunea săzile neînțelese, poezia să se înseră pe două coordinate principale: confesiunea și contemplația. Prin ea conservă și profundizează un anumit reflex al poeziei feminine, acela ireprezentabil nevoie de mărturisire, de extenție a unui en redutibili și determinat, în jurul căruia se nasc solicitați multiple: de la cele imediate, prin care bineîncălcă un sensu numărător, și pîna la marile adversități. Scenariul acestei poezii este de tip interrogativ, el se sprijină pe întrebările care nu conțin și nici nu provoacă răspunsuri, el doar le suspendă spre a amplifica neunul: "Cine-mi stricărdă în soieci urechi/ ecșal mirific pe care-l ascult? Cine îmi căre socoteală de cîte ori am murit/ aviod grija, părîntesc apropape, că nu mo de tot?" Cine-ni completează encyclopedian/ pretezelor de a rămîne singur?...". Cine? Spunești-mi, spunești-mi odată și mie! Să fie omul acela care să între noi? Omul acela alb, omul meu de hîrtie?...". ("Să fie omul acela?"). Poezia, formă simbolică a unei existențe permanente ultragățate, este și o encyclopedie a stăriilor subversive. Timpul, singularitatea, nostalgie, tăcerea, constelația exilului interior, pierderea interlocutorului, indeterminarea sprijinului sunt tot atât de forme de punere în abis și tot atât de

pretexte de stimulare metafizică. Dar pe neșintă confesiunea se topeste în contemplație și cui vulnerabil își caută locul în peripetru unui univers labil. Privirea îmbrățășă o luce instabilă care se alimentează din propria sa contradicție: "Dar pîna la tragedie acceptată/ une ochii închiși, une ochii închiși/ întoarcere recorci văguină/ de trădare/ în care nu fost împinsă/ prid-e-napoi frunzele deschise/ sfingea, sfingea în moarte/ cu spicile grele, din sună de vînt elință/ aplusea/ în creștetul întunecat peste emîntă/ putredă, sică, care t-a dat rod/ recapitulind chinurile doli/ ale coacerii și luminosul exod/ în apele blind europeare...". ("Amara minune"). În acest spațiu fragil și discontinuu, în care realul se confruntă cu proprietatea de reprezentare, singurul factor de echilibru este constanța activului artistic în instantă activă și ordonatoare: "Teama degetelor de-a luncea/ pe alții rușinat al poșnicii/ neputință culpată de viață/ de a să tocările tante/ în sierișii flințoi adunate/ orient de timid, un glas" ("Zile sterpe"). Chiar dacă neastă poezie – care oscilează, la nivelul textului, între metaformă la vers și poezia-metaforă – nu are încă defasarea genială a gestului cultural care și astăzi perfomă și limitele în exclusivă dimensiunea a convenției, ea aduce, totuși, în peisajul poeziei românești de astăzi vizionarea unei identități care confirmă o prezență și certifică o speranță. Astăzi că poezia tinerilor basarabeni se integrează organic într-o literatură română care timp de cinciseci de ani a fost arbitrul fracturării.

PAVEL SUSARA

FUNDATIA SOROS PENTRU O SOCIETATE DESCHISĂ

anunță programul de

Traducere și editare de cărți

- ❖ Programul este destinat sprijinirii editurilor și persoanelor individuale care doresc să traducă sau/și să publice lucrări de valoare, a căror necesitate este resimțită pe piața românească.
- ❖ Lucrările care vor avea prioritate în acordarea sprijinului finanțiar aparțin următoarelor domenii: științe economice, politice, sociale, albulme de artă, monografii, beletristică, medicină. Nu este însă exclus nici un alt domeniu dacă lucrarea este valoroasă și prezintă interes pentru public.
- ❖ Deciziile referitoare la proiectele prezentate sunt luate de un consiliu de specialitate, care se întrunește o dată la două luni. Primul termen limită pentru depunerea dosarelor este 30 martie 1994.

Pentru formulare și informații suplimentare vă invităm să vă adresați la unul din sediile Fundației Soros din:

- ❖ BUCUREȘTI: Calea Victoriei 155, bloc D1, sc. 7, et. 3; tel. (01) 659.07.20; fax: (01) 312.27.45; Mariana Ghioc.
- ❖ TIMISOARA: Piața Victoriei 2, cam. 317, cod poștal 1900; tel/fax: (096) 19.08.04; Ilona Mihăies.
- ❖ IAȘI: Bulevardul Copou 19, CP 1356, of. poștal 6; tel: (098) 14.69.35, 14.72.41; fax: (098) 14.71.00; Maria Scripa.
- ❖ CLUJ: Str. Galaxiei 1A; tel: (095) 15.01.63; fax: (095) 19.71.21; Agnes Fulop.

VLADIMIR SOCOR

Moldova: Democrația progresează, independența riscă

I

MOLDOVA – prezentare

Populație: 4.367.000 locuitori

Suprafață: 33.700 km²

Capitală și populația ei: Chișinău, 754.000

Grupuri etnice majore: moldoveni 65%; ucraineni

14%; ruși 13%; găgăuzi 3,5%

Principala religie: ortodoxie creștină.

Președinte: Mircea Snegur (n. 1940)

Prim-ministrul: Andrei Sangheli (n. 1944)

Istorie: Teritorial Republica Moldova coincide, aproximativ, cu jumătatea de est a Principatului Moldova (1359-1859) și mare parte din el a fost anexat Rusiei în 1812, devenind cunoscut sub numele de Basarabia. Partea sa de sud a devenit din nou parte integrantă din Moldova/România între 1856-1878. Basarabia s-a alăturat României în martie 1918 printre un act de unire și a fost recunoscută ca parte din România prin Tratatul de la Paris (1920). O Republică Sovietică Socialistă Autonomă Moldova s-a format în Uniunea Sovietică, în cadrul RSS Ucraina, în octombrie 1924; capitala sa era la Balta și mai târziu la Tiraspol. Basarabia a fost unul din acele teritorii anexate de Uniunea Sovietică printre un protocol secret, atâtă la puctul de negociajune încheiat în 1939 între URSS și Germania. În iunie 1940, Rusia fortă România să-i cedeze Basarabia, iar în august a anexat o treime din teritoriul ei la RSS Ucraina și a unit restul cu părțile ale RSS Moldova, formând astfel RSS Moldova, cu capitala la Chișinău. România a controlat din nou teritoriul între 1941-1944. RSS Moldova și-a declarat suveranitatea în 23 iunie 1990 și independența în 27 august 1991. Moldova s-a alăturat Comunității Statelor Independente în decembrie 1991, dar Parlamentul nu a ratificat aderarea, iar Guvernul și-a limitat participarea în CSI mai ales în sfere economice.

Economia: Economia Moldovei este preponderent agrară. Printre culturile importante se numără cele de gru, porumb, sfeclă de zahăr, floarea-soarelui, legume, struguri și alte fructe și tutun. Industria sa este concentrată în special în sectorul alimentar, în producția viticolă și în alte ramuri ale industriei usora.

Independența Moldovei s-a confruntat în anul 1993 cu tot mai multe obstacole din partea Moscovei. Federatia Rusă a continuat să sprinje "Republika Nistreană". Impotriva Moldovei, în ciuda implicării rebelilor nistreni în insurecția din octombrie de la Moscova; a condonat retragerea trupelor rusești din Moldova de soluționarea conflictului nistrean, în care era și participant și arbitru, și a folosit presunția economică pentru a forța intrarea Moldovei în CSI. În ciuda acestor greutăți, Moldova a făcut progrese adoptînd o nouă Constituție și alte legi fundamentale, a fost lăudată de comunitatea financiară internațională pentru programele sale de reformă economică și a pregătit să organizeze alegeri pluripartite. Influența României a continuat să scăde, în timp ce partidele care promovau suveranitatea Moldovei au devenit mai puternice.

Conflictul nistrean și rolul Rusiei

În 1993, Moldova a continuat să fie singura țară republică sovietică pusă în fața următoarei combinații de probleme: o revoltă a minorității ruse pe o porțiune a teritoriului său; crearea unui agăzis stat în stat, sprinjet, economic și politic, de structuri ale puterii din Federatia Rusă și întărarea trupelor Federatiei Rusă staționate ilegal în Moldova. Armata a 14-a a Rusiei, care în 1992 sprinjea direct insurecția împotriva Moldovei, a continuat să acorde ajutor pentru constituirea structurilor de stat ale "Republika Nistreană" și asistență militară forțelor nistrene. Din ce în ce mai des recunoaște că o "armată" și net suprăzintă armatei moldovene din punct de vedere al echipamentului și pregătirii, puternica forță nistreană, dispunând de 8.000 de militari, a ajuns egală numeric cu Armata a 14-a, dublind astfel capacitatea numerică a armatei ruse în Moldova. Încălcând-o altă lege internațională, care interzice armatele recrutare de rezidenți din teritoriul străin, Armata a 14-a a continuat să înrolzeze rezidenți din Moldova (în general

etnici ruși din Transnistria). Deși era ea însăși parte în conflictul nistrean, Rusia și-a asumat răspunderea pentru operațiile de "restabilire a păcii", drept pentru care a mai desfășurat 2.000 de milițiari în Moldova. Partea rusă domină clar mecanismul tripartit (Rusia - Moldova - Nistru) de control al amfistitului și, de asemenea, impiedică pe membrii misiunii Consiliului de Securitate și Cooperare în Europa (CSCE) din Moldova să inspecteze malul stâng al Nistrului și să participe la întîlnirile Comisiei de Control Mixte care supraveghează însetarea acestuia.

Reflectînd orientarea comunității a "Republicii Nistreană" și legăturile strînsu cu corcurile "roșii-extremiste" din Rusia, luptătorii nistreni au jucat un rol important în revolta din octombrie de la Moscova împotriva președintelui rus Boris Elțin. Împărțirea lor a fost recunoscută public de o importanță oficială rusă și a fost prîng comentarî de mass-media din Moscova. În schimb, Chișinăul a sprijinit verbal democrația rusă și pe Elțin personal. Totuși, după revoluția, guvernul rus s-a grăbit să exorcizeze orice vină Tiraspolul și să arătă hotărît să continue să lucreze prin intermediul "Republiei Nistreană" la promovarea intereselor Rusiei în zonă.

Convorbirile cu Rusia în legătură cu trupele staționate au ajuns într-un punct mort

Rundelete successive de negocieri bilaterale au primit vizitorul trupelor rusești din Moldova cu eșuat. În timp ce Chișinăul insistă că el să fie retras, Moscova încearcă să definoască termenele și condițiile de staționare "temporară" a lor în Moldova și legea retragerea lor completă de rezolvarea politică a conflictului nistrean. O astfel de condiționare nu face altceva decât să încurajeze și să răspaltească întransigența Tiraspolului și să promiță prelungirea staționării trupelor rusești în Moldova. Partea rusă a insistat și asupra continuării conducerii discuțiilor la nivel bilateral, excludînd prezența reprezentanților CSCE la negocieri, în calitate de observatori, calitate cerută de misiunea CSCE și de Moldova. Această atitudine a obstrucționat eforturile misiunii CSCE de a-și îndeplini mandatul de "facilitare" a retragerii rapide, organizate și complete a trupelor străine din Moldova și nu a respectat CSCE și alte documente internaționale care stipulează o retragere necondiționată.

Atragerea în CSI

Poziția Moldovei în ceea ce privește limitarea participării în CSI doar la sferele economică și a erodat sub presiunile economice și politice la care a susținut-o Rusia. La 1 august, Moscova a hotărât să tranziteze Moldova ca și cum nu ar fi membră a CSI și a impus taxe vamale și accize prohibitive pentru produsele agricole moldovenești, eliminîndu-le de pe piața rusă și, astfel, lipsind Moldova de posibilitatea de a se aproxiomiza cu materiale prime și petrolier. Parlamentul Moldovei a răspuns prin vot, cu 162 la 101, în favoarea ratificării actului prin care Moldova devine membru CSI, dar voturile "pentru" au fost cu 4 mai puține decât majoritatea absolută necesară. Cu toate acestea, în septembrie, 174 de deputați au semnat un document prin care reau ratificarea, iar președintele Mircea Snegur a semnat, din partea Moldovei, Tratatul de Uniune Economică a CSI. Mai mult, printre o renunțare bruscă și neexplicită la refuzul anterior de a participa la o acțiune politică sau la comisiile de coordonare în cadrul CSI, Snegur a mai sumnat și documentele prin care Moldova se alătură Comitetului Ministrilor Afacerilor Externe, Convenției privind drepturile omului din CSI și Convenția asupra libertății circulației a forței de muncă în cadrul CSI. Deoarece s-a instaurat vremea rece, liderii moldoveni au asigurat Moscovei că nouă parlament (care va fi aleas în februarie 1994) va ratifica statutul de membru cu drepturi depline al Moldovei în CSI și că Moldova va semna, de asemenea, Carta CSI – un document pe care conducea îl descrierea mai de mult ca incompatibil cu independența de stat. Ca urmare a acestor garanții, guvernul Rusiei a ridi-

cat tarifele prohibitive, în decembrie, dar a continuat să oprescă o mare parte din cantitățile de petrolier cerute de Moldova, în așteptarea ratificării, de către Moldova, a acestor documente. Totuși, în același timp, Guvernul rus a continuat să sprijine "Republie Nistreană", aprovizionînd-o cu petroli în condiții favorabile, acordînd-i ajutare finanțieră și alte forme de asistență economică.

Influența României continuă să scădă

Relațiile dintre Moldova și România au continuat să se reacescă în 1993. Conceptul moldovenesc al existenței a "deșe state românești", irritant pentru România pentru că stipulează suveranitatea unui stat moldovenesc separat, a fost incut în Chișinău în 1933, edată cu adoptarea de către Parlamentul Moldovei a unei definiții în acestora mai degrabă ca stat multietnic decât ca stat românesc, riscînd astfel o îndepărțare mai pronunțată față de România. Îndelungatele negocieri asupra unui tratat bilateral nu au progresat de felul deosebit, în timp ce Chișinăul dorește un tratat care să se conformeze strict cu legislația internațională și să includă elemente speciale. Comerțul bilateral a rămas nesemnificativ, schimbulurile culturale au scăzut în comparație cu anii precedenți, iar discursurile politice din România au reflectat o frustare crescîndă și nerăbdare față de refuzul Moldovei de a accepta unirea. La Chișinău, partidele politice pro-românești, în special cea ce a mai rămas din Frontul Popular și Congresul Intelectualilor, au pierdut tot mai mult teren; și chiar și el au deschis o platformă generală de la Chișinău, că a susțină dezideri o platformă pro-românească înseamnă să atragi riscul de "a deveni un cadavru politic".

Traducere de ADRIANA TUDOR
după RFE/RL RESEARCH REPORT

Editura CLAVIS

excătu la prețuri convenabile
cărți de vizită, foi antet, pliante, cataloge,
afise, postere, fair-pare, felicitări,
formular tipizate etc.

Adresa: Calea Victoriei 120,
tel 614.17.76, tel/fax 311.22.08

Tipărit la
"TIPOREX" SA
Calea Plevnei 114
Tehnoredactare
computerizată
Adrian Baltag,
Alexandru Cirip
Revista "22"

Gabriela Adamescu (redactor-sef), Rodica Palade (redactor-sef adjunct), Andrei Cornea (redactor-sef adjunct), Dan Perjovschi (director artistic), Oana Armeanu (actualitate socială), Horatio Pepine, Marian Chiriac, Raluca Stroe-Brunaru (actualitate politică), Florina Popa (șef departamente economic), Corneliu Niculae (contabil), Radu Dobândă (corectură), Gina Marin (foto-reporter, secretar), Mircea Ionescu (șef serviciu difuzare), Ioan Coendor, Mihnea Chintă, Ovidiu Neacsu (difuzare), Flori Sava (publicitate). Rubrici permanente: Tia Serbănescu (comentariu politic), Ilie Serbinescu (comentariu economic), H.-R. Patapievici (cesu). Corresponsanți interni: Ioan Musica (Cluj), Cristian Voicu (Craiova). Corresponsanți externi: Adrian Niculescu (Milano), William Totok (Berlin), Ion Miron Dumitri (Paris). Responsabil de număr: Oana Armeanu

Redacția și administrația: București, Calea Victoriei 120. Tel. 614.17.76, Tel/fax 311.22.08

ISSN-1220-5761